

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR
a možnosti navrhovaných reforem**

Aneta Sládková

© 2015 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Aneta Sládková

Podnikání a administrativa

Název práce

Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR a možnosti navrhovaných reforem

Název anglicky

Current legislation of pensions in the Czech Republic and options of proposed reforms

Cíle práce

Cílem diplomové práce je

-zjistit vady i přednosti důchodové reformy zavedené v r. 2011 za vlády Petra Nečase, proč byla neúspěšná
-jak tuto situaci co nejlépe legislativně řešit v budoucnu.

K zodpovězení těchto otázek chci dospět zejména zjištěním dílčích okolností a podmínek:

-rozbor a komentováním stávající legislativy, jejího zhodnocení

-zjištění aplikačních problémů při zavedení tzv. 2. pilíře DR do praxe

-činnost tzv. Bezděkovy komise a uplatnění (či neuplatnění) jejích závěrů v konečné podobě reformy

-činnost tzv. Potůčkovy důchodové komise , její prognózy a závěry a předpoklad, jak se bude legislativa ve zkoumané oblasti vyvíjet

-porovnání zahraničních reformovaných penzijních systémů s tuzemskou úpravou stávající a předpokládatelnou v budoucnu (důchod. reforma de lege ferenda)

Metodika

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Základní metodou TEORETICKÉ části je literární rešerše, popis, komentář přílehlých zákonů; práce čerpá z odborné literatury, podstatnou část tvoří rozbor platné právní úpravy. V PRAKTICKÉ části bude následovat analýza současného stavu penzijního systému v ČR, jeho východisek a možností dalšího směřování změn, pro jejich zhodnocení je využita metoda komparace. Porovnáván je systém starobního důchodu v ČR s vybranými státy, které před nedávnem také prodělaly reformu, je provedeno zároveň porovnání možných variant reforem mezi sebou za účelem určení jejich vhodnosti a pravděpodobnosti jejich využití pro ČR. V praktické části také využiji statistické metody a formy dotazníkového šetření.

ZÁVEREČNÁ část této DP shrne poznatky z analýzy legislativy , výsledky z činnosti důchodových komisí a výsledky získané empiricky a provede syntézu všech zjištěných dat a navrhne řešení vedoucí k optimalizaci důchodového systému, aby odpovídá stávající demografické a ekonomické situaci v ČR.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran, přílohy

Klíčová slova

důchod, sociální zabezpečení, reforma, penzijní systém, pojištění, důchodové spoření

Doporučené zdroje informací

BEZDĚK, Vladimír. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky: (současný stav a potřeba reformem). Praha: Česká národní banka, Sekce měnová, 2000. 2 sv. (62, 67-131 s.). Výzkumné publikace (Česká národní banka). ISBN 80-238-6489-0

BISKUP, Jiří a Vladimír VOŘÍŠEK. Důchodové pojištění. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 406 s. ISBN 80-868-6138-4

Další prameny po dohodě s vedoucí diplomové práce

HOLMAN, Robert. Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění. V Praze: Oeconomica, 2005. 205 s. ISBN 80-245-0994-6

Jiné zdroje: Judikatura Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR

LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. 77 s. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-92-3

ZÁKLADNÍ LEGISLATIVA

ZÁKLADNÍ LITERATURA

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

ZÁKON Č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 226/2011 Sb., o důchodovém spoření

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Eva Kadlecová

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 23. 9. 2014

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR a možnosti navrhovaných reforem" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala hlavně vedoucí své diplomové práce JUDr. Evě Kadlecové za její čas, trpělivost a věcné připomínky, Ing. Evě Kučerové za její cennou pomoc týkající se metodiky a tvorby dotazníků k dotazníkovému průzkumu a také Ing. Adamovi Kováscovi a JUDr. Aleně Sládkové za spolupráci při distribuci dotazníků.

Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR a možnosti navrhovaných reforem

Souhrn

Tématem této diplomové práce je rozbor platné právní úpravy oblasti starobních důchodů v České republice a analýza důchodové reformy, která byla započata v roce 2011 za vlády Petra Nečase, cílem je vyhodnotit kladné a záporné stránky této reformy a v návaznosti na to doporučit vhodné reformní kroky do budoucna. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení současného stavu důchodového systému v ČR s důrazem na reformní kroky, zejména na vznik a následné zrušení II. pilíře důchodového spoření. V praktické části je provedena komparace českého penzijního systému se systémy Velké Británie a Slovenské republiky se snahou srovnat charakter jednotlivých systémů a také uskutečněných důchodových reforem v těchto zemích. Následuje analýza silných a slabých stránek důchodové reformy se zaměřením na příčiny toho, proč do II. pilíře vstoupilo navzdory očekávání pouze minimum občanů, analýza je podpořena dotazníkovým šetřením. Závěrečná část práce je syntézou zjištěných skutečností a na jejich základě formuluje doporučení pro vhodné legislativní změny v oblasti starobních důchodů v ČR.

Klíčová slova: důchod, sociální zabezpečení, důchodová reforma, penzijní systém, pojištění, důchodové spoření, doplňkové penzijní spoření, druhý pilíř, penzijní fond

Current legislation of pensions in the Czech Republic and options of proposed reforms

Summary

The theme of this thesis is to analyze current legislation of pensions in the Czech Republic and the analysis of pension reform, which was started in 2011 under Prime Minister Petr Nečas, identify the positive and negative aspects of this reform and, consequently, recommend appropriate reform steps in the future. The theoretical part is focused on defining the current pension system in the Czech Republic with an emphasis on reform steps, particularly the formation and subsequent abolition of II. pillar of pension system. In the practical part is a comparison of the Czech pension system with pension systems of Great Britain and the Slovak Republic with the aim to compare the character of the individual systems as well as pension reforms established in these countries. The following part is an analysis of the strengths and weaknesses of the pension reform with a focus on the reasons why the second pillar was joined by just a few people not more as expected, analysis is supported by survey. The final part is a synthesis of the findings, and on their basis there are formulated recommendations for appropriate legislative changes in the field of pensions in the Czech Republic.

Keywords: pension, social security, pension reform, pension system, insurance, retirement savings, additional pension savings, the second pillar, pension fund

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce a metodika	12
2.1. Cíl práce.....	12
2.2. Metodika	13
3. Ekonomické souvislosti důchodového systému	14
4. Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR	18
4.1. Zákon o důchodovém pojištění.....	19
4.2. Prvky konstrukce starobního důchodu dle zákona o důchodovém pojištění.....	20
4.3. Zákon o důchodovém spoření.....	24
4.4. Zákon o doplňkovém penzijním spoření	27
5. Reformy penzijního systému v ČR.....	31
5.1. Doporučení druhé Bezděkovy komise.....	32
5.2. Nález Ústavního soudu	34
5.3. „Malá“ důchodová reforma	36
5.4. Pokračování důchodové reformy dle závěrů „Potůčkovy komise“	38
5.4.1. Ukončení II. pilíře důchodového spoření.....	39
5.4.2. Změny ve III. pilíři doplňkového penzijního spoření	42
6. Důchodové systémy v mezinárodním srovnání	44
6.1. Současný stav světových penzijních systémů.....	44

6.2.	Důchodový systém Velké Británie	49
6.2.1.	Současný stav důchodového systému Velké Británie	49
6.2.2.	Reforma státních důchodů ve Velké Británii	53
6.2.3.	Srovnání s důchodovým systémem ČR.....	55
6.3.	Důchodový systém Slovenské republiky	57
6.3.1.	Současný stav důchodového systému Slovenské republiky.....	57
6.3.2.	Důchodová reforma v SR.....	58
6.3.3.	Srovnání s důchodovou reformou v ČR.....	60
7.	Analýza silných a slabých stránek důchodové reformy z roku 2013	61
7.1.	Nízká důvěra občanů ve vládní kroky	62
7.2.	Nedostatečné porozumění a informovanost.....	63
7.3.	Nevhodné nastavení parametrů II. pilíře.....	64
7.4.	Dotazníkové šetření	65
7.4.1.	Metodika dotazníkového šetření	66
7.4.2.	Vyhodnocení dotazníkového šetření	68
8.	Výsledky diskusí a doporučení	73
9.	Závěr	78
10.	Seznam použitých zdrojů.....	80

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Rozsah reformních kroků v zemích OECD	46
Tabulka 2 - Důchodový systém Velké Británie	50
Tabulka 3- Důchodový věk v ČR a VB v letech 2015-2045.....	56
Tabulka 4 - Varianty zvyšování důchodového věku.....	75

1. Úvod

Důchodový systém v České republice se v současné době skládá ze tří pilířů. Státní, průběžně financovaný penzijní systém, označovaný také jako tzv. první pilíř, vyplácí čtyři druhy penzijních dávek: starobní důchody, invalidní důchody, vdovské, vdovecké a sirotčí důchody, mezi nimiž z hlediska výše vyplácených dávek a jejich vlivu na státní rozpočet jednoznačně dominují starobní důchody; účast v tomto systému je povinná, všichni ekonomicky aktivní obyvatelé jsou poplatníky sociálního pojištění, které má prvnímu pilíři zajišťovat průběžné financování.

Relativně dlouhou tradici¹ má v ČR rovněž tzv. třetí pilíř, jak je nazýván systém dobrovolného soukromě řízeného pojištění, nejčastěji hovoříme o penzijním připojištění², ale může se jednat také o životní pojištění či jiné zdroje krytí finančních potřeb v postproduktivním věku. Účast na systému je zcela dobrovolná, stát vytváří pobídky k účasti na penzijním připojištění v podobě státní podpory a daňových úlev.

Snahy o posílení principu zásluhovosti a řešení demografického vývoje ve smyslu zvyšování střední délky života a z toho vyplývajících problémů při financování průběžného systému starobních penzí v ČR vyústily ve vytvoření tzv. druhého pilíře důchodového systému, který je rovněž spravován soukromě, je dobrovolný, ovšem umožňuje vyvázání části prostředků z průběžného systému (tzv. opt-out). Toto důchodové spoření, jak ho nazývá právní úprava³, funguje od roku 2013, ovšem pro jeho využití se rozhodlo tak málo občanů, že bude s největší pravděpodobností k 1. lednu 2018 zrušeno.⁴

Na následujících stránkách bude jako hlavní kritérium adekvátního důchodového systému posuzována udržitelnost jeho financování, ale kontext je daleko širší, důchodový systém

¹ Od roku 1993

² Aktuální právní úprava: zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

³ Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření.

⁴ Viz. Kapitola 1.4.

„vychází z celé řady širších společenských faktorů - národní tradice a historický vývoj, zkušenosti a postoje žijících generací, ekonomická úroveň a mezinárodní souvislosti“⁵, velkou roli hrají právě preference obyvatel a jejich nazírání na otázky spravedlnosti, solidarity či ekvivalence, takže penzijní systém a jeho reforma se stává zčásti také problémem politickým. Loužek uvádí, že „populační vývoj uvádí průběžný systém na pokraj propasti, takže se hledá alternativní způsob zajištění ve stáří. Na druhé straně vyšší podíl starších osob v populaci posouvá věk ‚středního voliče‘ směrem k zájmům voličů v postproduktivním věku, což brání provést radikální reformu důchodového systému.“⁶

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je:

- zjistit silné a slabé stránky důchodové reformy zavedené v r. 2011 za vlády Petra Nečase, zjistit příčiny jejího neúspěchu,
- navrhnout, jak oblast důchodového systému v ČR co nejlépe legislativně řešit v budoucnu.

2.1. Cíl práce

K hlavnímu cíli diplomové práce směřují dílčí cíle, které budou naplněny v teoretické či praktické části práce:

- provést rozbor a zhodnocení stávajícího stavu právní úpravy starobních důchodů v ČR, což zahrnuje zejména *zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů,*

⁵ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 13

⁶ Tamtéž, str. 12.

- provést rozbor a komentář k vybrané judikatuře,
- analyzovat průběh důchodové reformy v ČR od doporučení a závěrů tzv. Bezděkovy komise, přes „malou“ a „velkou“ důchodovou reformu, po ustavení a doporučení tzv. Potůčkovy komise a ukončení II. pilíře důchodového spoření,
- charakterizovat stav důchodového systému ve vyspělých zemích a průběh jejich reform,
- porovnat důchodový systém ČR s důchodovými systémy vybraných evropských zemí, a to konkrétně Velké Británie a Slovenské republiky, nalézt shodné a rozdílné rysy a možnosti inspirace řešeními těchto států v podmínkách České republiky,
- na základě předchozích analýz vymezit možné důvody neúspěchu důchodové reformy, zavedené v roce 2011 vládou Petra Nečase, určit konkrétní vady II. pilíře,
- na základě teoretických východisek sestavit hypotézy, které budou následně potvrzeny či vyvráceny v dotazníkovém šetření provedeném na vzorku populace, s cílem zjistit vnímané vady a přednosti důchodové reformy a potenciál pro reformní kroky do budoucna.

2.2. Metodika

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou základními metodami:

- literární rešerše,
- analýza a kompilace relevantních právních předpisů ČR a jiných zdrojů.

Jelikož se diplomová práce týká dynamicky se měnící oblasti práva, je nutné upozornit, že teoretická část rozebírá právní úpravu platnou ke dni 10. 10. 2015.

Praktická část práce je založena na metodách:

- komparace důchodového systému ČR s důchodovými systémy vybraných evropských zemí,
- sociologického výzkumu a kvantitativní analýzy v rámci dotazníkového šetření.

V rámci dotazníkového šetření jsou na základě teoretických východisek formulovány hypotézy:

- 1) *Dotazovaní budou v současné době spoléhat zejména na státní důchod jako formu zajištění potřeb v důchodovém věku, první a druhá kvóta na něj budou spoléhat méně než třetí kvóta.*
- 2) *Vnímaná informovanost o problematice reformy bude dosahovat méně než 6 bodů z 10.*
- 3) *Většina respondentů uvede, že nedůvěřovala vládě Petra Nečase.*
- 4) *Ti z respondentů, kteří nevstoupili do II. pilíře, budou vnímat jako hlavní překážky nemožnost ze systému vystoupit, omezení věkem 35 let, nebo tak neučinili z důvodu nízkého příjmu.*
- 5) *Oblíbenost penzijního připojištění (resp. doplňkového penzijního spoření) by klesla, kdyby nebylo možné vložené prostředky jednorázově vybrat, ale pobírat z nich jen důchodové dávky.*
- 6) *Respondenti budou preferovat zvýšení důchodového věku před snížením důchodových dávek.*

V závěrečné kapitole práce bude použita metoda syntézy všech zjištění, pocházejících z provedených analýz a dotazníkového šetření, aby mohly být naplněny cíle diplomové práce.

3. Ekonomické souvislosti důchodového systému

Otázka financování je zcela klíčová, jelikož podmiňuje, zda bude penzijní systém vyrovnaný a příjmy pokryjí výdaje, nebo jej bude nutné dotovat ze státního rozpočtu, což je pochopitelně nežádoucí. Prvním, historicky starším, je systém průběžný, jehož podstatou je odvádění příspěvků na důchodové pojištění (pojistného) ekonomicky aktivními účastníky systému, které se v běžném roce použijí na výplaty dávek současným

důchodcům⁷. Používá se zkratka PAYG (z anglického „pay as you go“), systém vychází z principu solidarity mezi generacemi a prostřednictvím přerozdělování zajišťuje ochranu všech občanů proti chudobě v nepříznivé životní situaci, tj. i ve stáří. Princip zásluhovosti je zde oslaben, neboť výše dávky zohledňuje výši příspěvků pouze v malé míře, trend oslabování zásluhovosti a zvyšování univerzálnosti důchodových dávek v ČR dále pokračuje⁸, což souvisí s předpokladem, že finanční potřeby v poproduktivním věku by neměly být kryty pouze z průběžného systému, ale také jiným způsobem, jelikož nároky v podobě udržení životní úrovně účastníků systému průběžný systém u všech příjmových skupin není schopen splnit.

Druhým způsobem je financování na čistě fondovém principu, kdy si pojištěnci v době ekonomicky aktivního života vytvářejí kapitálovou rezervu, která se zhodnotí v příslušných, obvykle soukromě spravovaných fondech a bude sloužit ke krytí jejich potřeb ve stáří.⁹ V současné době, kdy jsou úrokové sazby v České republice na úrovni „technické nuly“, příliš velkého zhodnocení nelze dosáhnout u žádného ze spořicích produktů, existuje zde ale vysoké tržní riziko, zvláště v případě krizového vývoje v ekonomice. U penzijního připojištění se státním příspěvkem byly v ČR podle předchozí právní úpravy nositeli tohoto rizika penzijní fondy, neboť garantovaly jistotu „nezáporného výnosu“, nově uzavřené smlouvy¹⁰ o penzijním připojištění však tuto záruku nenabízí, nositelem rizika je tedy účastník systému. Soukromé fondové penzijní systémy podléhají také riziku neočekávané inflace, která by vedla ke znehodnocení prostředků uložených ve fondech. K výhodám tohoto způsobu financování naopak patří větší individualizace (oproti univerzálnímu průběžnému systému), kdy vyplacené dávky odpovídají zaplaceným příspěvkům účastníka, snadno se také přizpůsobí demografickým trendům a nepřináší nadměrné daňové zatížení jako průběžný systém.

⁷ KREBS, V., Sociální politika, str. 183.

⁸ Např. přibližování hranic důchodového věku mužů a žen.

⁹ KREBS V., Sociální politika, str. 184.

¹⁰ Od 1.12.2012

Veřejné PAYG systémy se naopak dobře přizpůsobí i v inflačním prostředí a nepodléhají kapitálovým rizikům, jelikož prostředky získané z příspěvků jsou ihned použity pro výplatu dávek, nehrozí jejich znehodnocení. K záporům těchto systémů patří vysoká citlivost na demografický vývoj, vysoká míra přerozdělování a vysoké daňové zatížení, jelikož příspěvky (v ČR pojistné na sociální zabezpečení) jsou povinné, univerzální a mají v podstatě charakter daně.

Volba mezi průběžným a fondovým systémem není jednoduchou záležitostí, „reforma směřující k fondovému financování vede ke dvojí zátěži na přechodné generace, které by musely přispívat do svých vlastních důchodových plánů, zatímco by platily své běžné penzijní závazky.“¹¹ V České republice byl v roce 2013 učiněn krok směrem ke smíšenému systému a rozběhl se tzv. druhý pilíř důchodového spoření, zákonodárci se snažili snížit zátěž pro střední generaci tím, že nový fondový systém byl primárně určen pouze osobám do 35 let¹², dále umožnili tzv. opt-out neboli vyvázání části prostředků z průběžného pilíře pro ty, kteří se dobrovolně rozhodnou sami si spořit do pilíře fondového, což však znamenalo zvýšení celospolečenských nákladů, jelikož chybějící prostředky v průběžném pilíři potřebné pro pokrytí dávek současným starobním důchodcům bylo nutné hradit jiným způsobem. Právě důchodová reforma se uvádí jako jeden z důvodů navýšení obou sazeb daně z přidané hodnoty v roce 2012, chybějící prostředky však nedosáhly zdaleka takové výše, jak se očekávalo kvůli velice nízké ochotě obyvatel ke vstupu do druhého pilíře, což rozeberou podrobněji následující části práce.

Další možností je učinit účast na fondovém penzijním systému povinnou, ovšem jsou-li fondy povinné, musí být tato oblast podrobena silné vládní regulaci, aby bylo možné garantovat alespoň minimální důchody z těchto fondů, což způsobí možnost investic pouze do nejbezpečnějších instrumentů (např. vládní dluhopisy) a snížení výnosové míry oproti původně uvažovaným hodnotám. Jak uvádí Loužek, „při nepříznivém demografickém vývoji neexistuje způsob ‚bezbolestné‘ důchodové reformy, při níž by si všechny skupiny

¹¹ KREBS V., Sociální politika, str. 18.

¹² Starším 35 let umožněn vstup pouze jednorázově do určitého data.

polepšily“, je však nutné pokusit se hledat řešení, které je nejen ekonomicky efektivní, ale bere v úvahu i distribuční konflikty mezi generacemi.

Již několikrát byly zmíněny pojmy jako demografický vývoj či stárnutí populace, právě tyto jevy jsou důvodem, proč okolo přelomu tisíciletí začaly státy po celém světě realizovat různé méně či více radikální reformy penzijních systémů, a nyní je nutné si alespoň rámcově dané změny objasnit.

Česká republika se potýká se stejným problémem jako řada vyspělých zemí, vlivem změny životních hodnot obyvatel, snižování významu manželství, rodiny, nárůstu materiální nejistoty mladých rodin apod. dochází ke snížení porodnosti, zároveň zlepšující se zdravotní péče prodlužuje hodnotu naděje na dožití při narození. V ČR je jediným důvodem, proč se počet obyvatel nesnižuje, přistěhovalectví, všechny změny mají za následek podstatný jev: stárnutí populace neboli zvyšování střední délky života. Problém je, že systém důchodových dávek by měl na veškeré změny reagovat ideálně s předstihem a statistické údaje hovoří o budoucím prohlubování těchto trendů, tzn. jednoznačně ve prospěch provedení reformy. Pro ilustraci lze uvést vývoj hodnoty ukazatele, nazývaného index stáří, který postihuje jak absolutní (prodlužování délky života), tak relativní (nižší porodnost) stárnutí obyvatelstva a který udává poměr počtu dětí ve věku 0-14 let a počtu starších osob nad 65 let, tedy potenciálních příjemců dávek starobního důchodu, v populaci. V roce 1989 připadalo na 100 dětí cca 57 osob starších 65 let, v roce 1996 tato hodnota činila 75, v roce 2010 se již hodnota indexu stáří přehoupla přes číslo 100, to znamená, že v populaci bylo více osob nad 65 let nežli dětí. Nejnovější data Českého statistického úřadu¹³, pocházející z roku 2012 hovoří o tom, že na 100 dětí již připadá přes 113 osob ve věku na 65 let a vzhledem k neustále rostoucímu trendu můžeme předpokládat, že nyní v roce 2015 je hodnota ještě vyšší.

Lze však nabídnout i zcela jiný, znatelně optimističtější pohled na daný problém, Loužek, uvádí, že „vztah mezi populačním vývojem a penzijním systémem není dobře

¹³ Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad* [online]

vyhodnocen¹⁴, a domnívá se, že stárnutí populace není ani tak důvodem, jak spíše záminkou pro provedení důchodové reformy.

„Příznivý vliv na plodnost by měla mít samotná privatizace důchodového systému, tj. snižování dávek z PAYG. Tím, že bude klesat váha průběžného systému při zajištění ve stáří, bude to motivovat lidi, aby ke státnímu důchodu hledali alternativní způsoby zajištění ve stáří. Proto budou vytvářet vyšší soukromé úspory a plodit více dětí.“

4. Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR

Struktura důchodového systému v ČR je, jak již bylo naznačeno v úvodu, v současné době tvořena třemi pilíři, dá se tedy rozdělit na 3 výchozí systémy, z nichž každý je upraven jiným hmotně-právním předpisem:

- 1) I. pilíř - Základní důchodový systém** – státní, průběžně financovaný, dávkově definovaný, s povinnou účastí, upraven *zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů* (dále též „zákon o důchodovém pojištění“)
- 2) II. pilíř – Fondový důchodový systém** – soukromý, fondově financovaný, s dobrovolnou účastí, upraven *zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů*.
- 3) III. pilíř - Doplnkový důchodový systém** – soukromý, smluvní systém, patří sem kromě penzijního připojištění se státním příspěvkem, které je upraveno v *zákoně č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů*, také například životní pojištění jako forma zajištění potřeb v postproduktivním věku. Životní pojištění upravuje *Část 4, Hlava 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku*.

¹⁴ LOUŽEK M., Důchodová reforma, str. 79.

Úpravu procesní obsahuje *zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů*, který stanoví zejména:

- organizační uspořádání sociálního zabezpečení
- působnost orgánů státní správy v sociálním zabezpečení a výběru příspěvků na státní politiku zaměstnanosti
- úkoly občanů a organizací při provádění sociálního zabezpečení a řízení ve věcech nemocenského, důchodového pojištění a důchodového zabezpečení, včetně řízení ve věcech pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, státní sociální podpory a sociální péče.

Další právní úpravu, a to zejména týkající se financování systému, obsahuje *zákon České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů*, upravující:

- okruh poplatníků pojistného na sociální zabezpečení, které je tvořeno pojistným na sociální pojištění a na důchodové pojištění, které je předmětem zájmu této práce, a příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti
- způsob stanovení výše pojistného, odvod pojistného a povinnosti plátců pojistného.

4.1. Zákon o důchodovém pojištění

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, je základním právním předpisem, který upravuje zkoumanou oblast a stanoví zejména:

- okruhy pojištěných osob
- podmínky účasti na pojištění
- podmínky pro nárok na dávky důchodového pojištění
- způsob stanovení výše těchto dávek
- společné zásady, týkající se důchodových dávek (např. pravidla pro souběh nároků na výplatu více důchodů)

- pravidla pro průběžnou valorizaci důchodových dávek.¹⁵

Tento zákon prošel od 1. 1. 1996, kdy nabyl účinnosti, řadou změn a novel, aby se přizpůsobil ekonomickému a demografickému vývoji, který se v České republice od poloviny devadesátých let uskutečnil, v obou oblastech se jednalo o změny poměrně dramatické, je tedy zřejmé, že i úpravy zákona o důchodovém pojištění nebyly pouze dílčí. Lze uvést například novelu provedenou zákonem č. 289/1997 Sb. jakožto součást tzv. stabilizačního programu, která měla za cíl snížit výdeje ze státního rozpočtu plynoucí na důchodové dávky, novelu provedenou zákonem č. 116/2001 Sb., která změnila redukci procentní výměry při odchodu do předčasného důchodu s cílem účastníky systému od tohoto činu odradit a naopak zvýhodnila podmínky odloženého odchodu do starobního důchodu. Jedna z posledních významných novel pochází z roku 2011 a bude jí věnována část kapitoly, pojednávající o tzv. „malé“ důchodové reformě, ovšem vzhledem k rozsahu a tématu práce bude zaměřena pozornost zejména na stávající a budoucí stav právní úpravy, nikoliv na provedené změny.

4.2.Prvky konstrukce starobního důchodu dle zákona o důchodovém pojištění

Rozhodné období je časový úsek, z něhož se zjišťují hrubé příjmy, který „začíná kalendářním rokem bezprostředně následujícím po roce, v němž pojištěnec dosáhl 18 let věku, a končí kalendářním rokem, který bezprostředně předchází roku přiznání důchodu,“¹⁶ přičemž roky předcházející roku 1986 se do tohoto období (až na výjimky) nezapočítávají. Od roku 1995, kdy zákon o důchodovém pojištění nabyl účinnosti, se původně desetileté rozhodné období, tj. od roku 1986 do roku 1995, každý kalendářní rok o jeden rok prodlužuje, cílovým stavem je rozhodné období v délce 30 let.

¹⁵ Holman R. a kol., Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění, str. 156.

¹⁶ § 19 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 1995, částka 41.

Vyměřovací základy, které jsou tvořeny ve své podstatě skutečně dosaženými hrubými příjmy pojištěnce za jednotlivé kalendářní roky, se násobí *koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu* (dále také „koeficient nárůstu“), touto matematickou operací se dosáhne stanovení *ročních vyměřovacích základů* pro jednotlivé kalendářní roky. Koeficient nárůstu ve své podstatě odráží vliv inflace na reálnou výši starobních důchodů a jeho výpočet je poměrně komplikovaný, proto není pro účely této práce podstatné postup výpočtu popisovat; lze ale uvést, že součástí tohoto koeficientu je i *přepočítací koeficient*, který „se stanoví jako podíl průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za první pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu, a průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem za první pololetí kalendářního roku, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu“¹⁷, odráží tedy meziroční zvýšení reálné mzdy. Vynásobením skutečných vyměřovacích základů dosažených v jednotlivých letech rozhodného období příslušnými koeficienty nárůstu se zjistí *vyměřovací základy* za jednotlivé roky rozhodného období. Vytvořením měsíčního aritmetického průměru z úhrnu ročních vyměřovacích základů se získá *osobní vyměřovací základ* účastníka systému důchodového zabezpečení, jehož redukcí je následně zjištěn výpočtový základ.

Redukce je provedena pomocí redukčních hranic, jejichž účel tkví v započítání pouze určitého procenta z osobního vyměřovacího základu, který dosáhl určité výše, do výpočtového základu pro výpočet výše starobního důchodu. „V období po roce 2014 se výpočtový základ stanoví z osobního vyměřovacího základu tak, že:

- a) do částky první redukční hranice se počítá 100 %,
- b) z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice se počítá 26 %,
- c) k částce nad druhou redukční hranici se nepřihlíží.“¹⁸

¹⁷ § 17 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 1995.

¹⁸ § 15 odst. 2. zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sbíрка zákonů ČR, ročník 1995.

Při určení výpočtového základu se vždy použijí redukční hranice platné pro rok přiznání důchodu, jejichž výše je vázaná na průměrnou mzdu; první redukční hranice tvoří 44 % průměrné mzdy a druhá redukční hranice činí 400 % průměrné mzdy. Problematika redukčních hranic a její úpravy v zákoně o důchodovém pojištění jsou jedním z často diskutovaných témat v souvislosti s tím, že nastavení redukčních hranic dříve významně znevýhodňovalo osoby s vyššími příjmy ve smyslu nízké ekvivalence jejich příjmu v produktivním a postproduktivním věku v případě, že by v tomto věku kryli své potřeby pouze ze zdrojů pocházejících ze státního systému důchodového pojištění. Tato situace se do určité míry změnila po vydání Nálezu Ústavního soudu ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb.¹⁹. Právě § 15 zákona o důchodovém pojištění pojednává o redukčních hranicích, Nález v roce 2011 původní § 15 zrušil a postupně se ze tří redukčních hranic zůstaly pouze dvě a oproti situaci před rokem 2011 je právní úprava výrazně výhodnější pro osoby a příjmy přesahující hranici průměrné mzdy. Posuny redukčních hranic směrem k nižší ekvivalenci přiznaných dávek a skutečně odvedených příspěvků má svůj zřejmý důvod – úsporu nákladů na systém důchodového pojištění, jejich zvýšení znamená naopak zvýšení nákladů, proto byl zmíněný nález často kritizován.

Pro nárok na starobní důchod musí být dle § 28 zákona o důchodovém pojištění splněny dvě základní podmínky:

- získání potřebné doby pojištění,
- dosažení stanoveného věku.

Délka potřebné doby pojištění závisí na roce dosažení důchodového věku. Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění alespoň:

- a) 25 let a dosáhl věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod před rokem 2010,
- b) 26 let a dosáhl důchodového věku v roce 2010,
- c) 27 let a dosáhl důchodového věku v roce 2011,

¹⁹ Viz. kapitola 2.2.

- d) 28 let a dosáhl důchodového věku v roce 2012,
- e) 29 let a dosáhl důchodového věku v roce 2013,
- f) 30 let a dosáhl důchodového věku v roce 2014,
- g) 31 let a dosáhl důchodového věku v roce 2015,
- h) 32 let a dosáhl důchodového věku v roce 2016,
- i) 33 let a dosáhl důchodového věku v roce 2017,
- j) 34 let a dosáhl důchodového věku v roce 2018,
- k) 35 let a dosáhl důchodového věku po roce 2018.²⁰

Důchodový věk se obdobně jako potřebná doba pojištění neustále zvyšuje, dochází ke sjednocení věku pro odchod do důchodu mužů a žen u pojištěnců narozených po roce 1975, tato opatření jsou odůvodňována neustále se zvyšující nadějí na dožití při narození důsledkem kvalitnější stravy a zdravotní péče, současně s sebou nesou úspory na důchodových dávkách a udržování vyššího počtu ekonomicky aktivních i při stále rostoucím průměrném věku obyvatel, tabulka obsahující důchodový věk pro osoby narozené mezi léty 1936 a 1977 je obsažena v *příloze č.1*, pro každý následující ročník narození se věk pro odchod do starobního důchodu bude zvyšovat o 2 měsíce.

Výše starobního důchodu se skládá se ze dvou složek, základní a procentní výměry. *Základní výměra* se stanoví procentní sazbou z průměrné mzdy a je shodná pro všechny účastníky systému důchodového pojištění bez ohledu na délku doby pojištění a výši vyměřovacích základů zjištěných za rozhodné období. Výši základní výměry určí § 33 zákona o důchodovém pojištění a v současné době činí 2400 Kč. *Procentní výměra* se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu, jde-li o starobní či invalidní důchody nebo z procentní výměry důchodu zemřelého, jde-li o sirotčí nebo vdovské/ vdovecké důchody. Pro jednotlivé účastníky se výše procentní výměry liší, tvoří ji 1,5 % výpočtového základu měsíčně za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod, která se nekryje s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření

²⁰ § 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sbirka zákonů ČR, ročník 1995.

podle zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, nebo 1,2 % výpočtového základu měsíčně za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod, která se kryje s dobou účasti pojištěnce na důchodovém spoření. Právě snížení výpočtového základu, tedy i důchodových dávek, pocházejících z průběžného důchodového systému pro ty účastníky, kteří se rozhodli pro vstup do tzv. druhého pilíře důchodového spoření, byl jedním z aspektů, který zapříčinil neúspěch důchodové reformy z roku 2013. Výše procentní výměry se zvyšuje pojištěnci, který splnil podmínky nároku na starobní důchod a dále „vykonával výdělečnou činnost a nepobíral přitom starobní důchod ani invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, za každých 90 kalendářních dnů této výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu.“²¹ Minimální procentní výměra starobního důchodu činí v současné době 770 Kč.

4.3. Zákon o důchodovém spoření

Platná právní úprava důchodového spoření v současné době sestává z následujících právních předpisů:

- *zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů*
- *zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva a o změně některých zákonů,*
- *zákon č. 163/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů*
- *nařízení vlády č. 361/2012 Sb., o sdělení klíčových informací pro účastníky doplňkového penzijního spoření a důchodového spoření.*

Důchodové spoření, představující II. pilíř důchodového systému, bylo zavedeno 1. ledna 2013, v současné době lze prohlásit, že je téměř s jistotou rozhodnuto o zrušení tohoto pilíře (viz bod 3.2. Programového prohlášení vlády ČR ze dne 12. února 2014). Vládní

²¹ § 34 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sbirka zákonů ČR, ročník 1995.

návrh zákona o ukončení důchodového spoření se nyní nachází ve fázi 2. čtení v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR²², předpokládá zrušení zákona o důchodovém spoření k 1. lednu 2018. Dne 1. července 2015 byl ve Sbírce zákonů ČR vyhlášen zákon č. 163/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů, který v souladu se záměrem vlády ukončit systém důchodového spoření zakazuje vstup nových účastníků do systému II. pilíře od data účinnosti tohoto zákona. „Vstup do systému se zastavil v předstihu před ukončením systému důchodového spoření, čímž se zamezí nárůstu počtu účastníků v době před ukončením systému, realizuje se snížení nároků na administraci v rámci vypořádání prostředků účastníků a zamezí se neodůvodněným nákladům na straně státní správy, rovněž nebude narůstat objem prostředků, které by v důsledku vstupu nových účastníků, nebyly odvedeny do státního rozpočtu.“²³ Nyní už tedy není možné do druhého pilíře vstoupit, ale stávající účastníci stále odvádějí příspěvky, dokud nebude návrh zákona o ukončení důchodového pilíře, který stanoví přesný postup při nakládání s již naspořenými prostředky účastníků II. pilíře, schválen.²⁴

Charakteristikou důchodového spoření je, že je financováno fondově, prostředky účastníků jsou spravovány penzijními společnostmi a zhodnocovány na kapitálových trzích v rámci kolektivního investování. Každému účastníkovi důchodového spoření je veden samostatný účet, kde jsou shromažďovány jeho příspěvky a odkud jsou mu po skončení spořicí fáze vypláceny dávky, ty nelze vyplatit jednorázově jako u doplňkového penzijního spoření (dříve penzijního připojištění), ale pouze postupně v případě stáří, invalidity či úmrtí živatele. Druhý pilíř neobsahuje prvek solidarity, jelikož výše vyplácených dávek plně závisí na výši příspěvků. „Vstup do II. pilíře je dobrovolný, tento krok je však nevratný. Tím je zvýrazněna míra odpovědnosti každého, kdo stojí před rozhodnutím, zda do tohoto

²² Stav ke dni 10. 10. 2015, webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

²³ II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 7. 2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

²⁴ Harmonogramu a příčinám zrušení II. pilíře a se podrobněji věnuje kapitola 2.4. „Velká“ důchodová reforma.

pilíře vstoupit. Současně se tímto zachová finanční i administrativní udržitelnost II. pilíře.²⁵

Účastníkem II. pilíře se může stát každá osoba ve věku od 18 do 35 let. „Pro občany starší 35 let platí, že mohli do II. pilíře vstoupit pouze v průběhu prvních 6 měsíců po jeho spuštění (tj. od 1. ledna do 30 června 2013).“²⁶ Účast vzniká uzavřením smlouvy mezi účastníkem a penzijní společností a její registrací v Centrálním registru smluv. Princip důchodového spoření spočívá ve vyvázání části příspěvků na důchodové pojištění z prvního průběžného pilíře, konkrétně se jedná o 3 % z vyměřovacího základu, pojistné se navýší o další 2 % z dodatečných vlastních prostředků účastníka, celkem tvoří příspěvky na důchodové spoření 5 % z vyměřovacího základu účastníka, příspěvky na důchodové pojištění 25 % z vyměřovacího základu. Tyto prostředky jsou zhodnocovány penzijními společnostmi na důchodových účtech jednotlivých účastníků v rámci fondu, který si účastník zvolí, dle § 43 zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, penzijní společnost vytvoří a obhospodařuje 4 důchodové fondy:

- důchodový fond státních dluhopisů,
- konzervativní důchodový fond,
- vyvážený důchodový fond,
- dynamický důchodový fond.²⁷

Nižší příspěvky do prvního, průběžného pilíře se pochopitelně projeví i ve výši vyplácených dávek z tohoto pilíře po dosažení důchodového věku. „Při výpočtu důchodu

²⁵ Manuál k důchodové reformě, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí [online]. 2013. [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>, str. 10.

²⁶ Tamtéž, str. 9.

²⁷ RYTÍŘOVÁ L., Důchodový systém v ČR, str. 47.

z I. pilíře se bude snižovat procentní výměra důchodu za každý rok účasti na důchodovém spoření o 0,3 %, tedy z původních 1,5 % za každý rok pojištění na 1,2 %.²⁸

Důchodové spoření podléhá velmi přísné legislativní regulaci a dohledu České národní banky, penzijní společnosti musejí mít příslušnou licenci pro vytvoření důchodových fondů, zákon rovněž podrobně upraví jejich práva a povinnosti. „Důchodový fond je souborem majetku, který náleží všem účastníkům a jiným osobám, na které přešlo právo na vyplacení prostředků účastníka, a to v poměru podle počtu důchodových jednotek. Na důchodový fond, majetek v důchodovém fondu, hospodaření s majetkem v důchodovém fondu a na jiná práva a povinnosti týkající se důchodového fondu se nepoužijí ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.“²⁹ Je však nutné připomenout, že přestože zákon podrobně upravuje hospodaření penzijních společností i jejich možnosti při hospodaření s jednotlivými důchodovými fondy, negarantuje minimální, jakožto ani nezáporný výnos z těchto fondů, účastník je tedy nositelem úrokového rizika.

4.4. Zákon o doplňkovém penzijním spoření

Třetí pilíř důchodového systému je upraven následujícími právními předpisy:

- *zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů,*
- *zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého se řídí smlouvy uzavřené do 30. listopadu 2012,*
- *Nářízení vlády č. 361/2012 Sb., o sdělení klíčových informací pro účastníky doplňkového penzijního spoření a důchodového spoření.*

Penzijní připojištění je dobrovolné, jedná se o formu kolektivního investování, funguje na smluvním základě, prostřednictvím dohody mezi účastníkem a penzijním fondem, je

²⁸ Manuál k důchodové reformě, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí [online]. 2013, str. 14.

²⁹ § 42 odst. 2 zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

fondově financované a podporované státem ve formě nároku na státní podporu k příspěvkům do fondu penzijního připojištění, od roku 2000 je také podporováno formou daňových úlev.³⁰ Při jeho zavedení se jednalo o první krok k diverzifikaci prostředků plynoucích do penzijního systému, možnost pro vyšší příjmové skupiny alespoň částečně udržet přiměřenou relaci starobního důchodu ke mzdě, posílení individuální odpovědnosti a principů zásluhovosti v ČR jako jedné z prvních zemí střední Evropy. Oblíbenost penzijního připojištění je dlouhodobě vysoká, v současné době má uzavřenou smlouvu o penzijním připojištění více než 4,5 miliónu klientů u 9 penzijních fondů aktivních na českém finančním trhu.

Také penzijní připojištění prošlo od roku 2013 výraznými změnami, tou nejdůležitější z nich byla ztráta jedné z jeho hlavních výhod, garance nezáporného výnosu, jelikož ze současných penzijních fondů vzniknou penzijní společnosti, kterým zákon umožní využití rizikovějších investičních strategií, bude záležet ale na účastnících, jakou investiční strategii si zvolí.

Aktivní účastník penzijního připojištění má ze zákona nárok na státní příspěvek v určené výši dle měsíčního příspěvku účastníka, čímž motivuje k preferenci penzijního připojištění před ostatními produkty finančního trhu (jako je např. životní pojištění) a také zvyšuje pravomoc státu k přísnější kontrole penzijních fondů a jejich hospodaření se svěřenými prostředky.³² Státní příspěvek je připisován na účet účastníka u penzijního fondu a započítává se přímo do základu, z něhož se později vypočítá výše důchodové dávky, pochopitelně i státní příspěvek se zhodnocuje a nabízí tak dodatečný výnos. Nárok na státní příspěvek získá účastník od výše měsíční úložky 300 Kč, maximální částka měsíčního státního příspěvku činí 230 Kč, účastník jí však dosáhne až od měsíční úložky ve výši 1000 Kč. Nutno poznamenat, že nová (od roku 2013) výše státního příspěvku a změna podmínek pro nárok na ni, platí pro smlouvy uzavřené dle „starého“ zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem i pro smlouvy podléhající zákonu

³⁰ KREBS V. a kol., Sociální politika, str. 225.

³² Tamtéž, str. 228

o doplňkovém penzijním spoření. Motivací pro uzavření smlouvy o penzijním připojištění je možnost využít daňových úlev, účastník penzijního připojištění může ze svého základu daně odečíst zaplacené příspěvky převyšující částku 6 000 Kč (na roční bázi) až do výše 12 000 Kč. Zaměstnavatel má rovněž možnost přispívat svým zaměstnancům na penzijní připojištění, což nabízí výhody oběma stranám, pro zaměstnance se jedná o příjem osvobozený od daně z příjmu, a to až do výše 5 % vyměřovacího základu. Zaměstnavateli nabízí český právní řád možnost odečíst si z daňového základu až 3 % hrubé mzdy zaměstnance jako příspěvek na jeho penzijní připojištění (na měsíční bázi), představuje to pro něj úsporu na dani i pojistném oproti zvýšení mzdy zaměstnance ve stejném rozsahu.

Penzijní fondy nabízejí několik možností vyplácení nastřádané peněžní částky, základní dávkou penzijního připojištění je starobní penze. Účastník na ni získá nárok, dosáhne-li alespoň 60 let věku a zároveň u něj penzijní fond zaregistroval 60 řádně a včas zaplacených příspěvků na penzijní připojištění (tzn. doba spoření minimálně 5 let).³³ Délka výplaty penze závisí na penzijním plánu, který se u každého penzijního fondu liší, nejběžnější je doživotní penze. Účastník může zvolit i formu jednorázového vyrovnání, musí ale počítat s tím, že výnosy fondu a příspěvky zaměstnavatele na penzijní připojištění podléhají 15% srážkové dani. „Nevýhodou III. pilíře z pohledu zabezpečení na stáří je také fakt, že v okamžiku nároku lze všechny naspořené prostředky vybrat jednorázově. Průzkumy ukazují, že drtivá většina účastníků této možnosti využívá a prostředky nepoužívá na pokrytí snížených příjmů v důchodovém věku.“³⁴

Účastníci, kteří měli sjednáno penzijní připojištění podle zákona č. 42/1994 Sb., mohli buď setrvat v transformovaném fondu, nebo přejít do tzv. účastnického fondu systému doplňkového penzijního spoření za výše uvedených podmínek. Velkou výhodou smluv, uzavřených za „starých“ podmínek, je garance nezáporného výnosu penzijního fondu. Jinak tomu může být v oblasti celkového výnosu, neboť penzijní společnosti v novém systému mají možnost zařazovat do svého portfolia více rizikové, tudíž i potenciálně

³³ KREBS V. a kol., Sociální politika, str. 232

³⁴ Manuál k důchodové reformě, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí [online]. 2013, str. 5.

výnosnější instrumenty, ale nositelem rizika již nebude penzijní společnost, ale sám účastník penzijního připojištění, který již nebude mít garanci nezáporného výnosu jako dříve. Určitou výhodou penzijního připojištění (resp. doplňkového penzijního spoření) oproti důchodovému spoření je, že smlouvu lze kdykoli ukončit, v neposlední řadě také lze v případě nedostatku disponibilních prostředků příspěvky do systému přerušit a posléze zase přispívání obnovit. Celou dobu se přitom naspořené prostředky zhodnocují, pouze v měsících, kdy nedošlo k uhrazení příspěvku, pochopitelně účastník ztrácí nárok na státní příspěvek.

Výraznou změnou bylo zavedení tzv. předdůchodů. Předdůchod je penze vyplácená z doplňkového penzijního spoření, jejíž vyplácení musí splňovat podmínky zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů, zejména pak:

- a) dosažení věku účastníka, který je o 5 let nižší než věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod stanovený podle § 32 zákona o důchodovém pojištění, a
- b) trvání spořicí doby v délce nejméně 60 kalendářních měsíců; smlouva o doplňkovém penzijním spoření může stanovit delší spořicí dobu, která však nesmí přesáhnout 120 kalendářních měsíců,³⁵
- c) výše naspořené částky taková, aby měsíční splátka penze činila alespoň 30 % průměrné mzdy a penze byla vyplácena nepřerušovaně alespoň po dobu dvou let.³⁶

Úprava tzv. předdůchodů by měla pomoci k překlenutí případného obtížného období ve věku blízkém důchodovému věku, kdy může být ztíženo uplatnění na trhu práce a zvýšena tendence odejít z tohoto důvodu do předčasného důchodu, který má ovšem za následek trvale snížený starobní důchod.

³⁵ § 20 odst. 1 zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. In: *Zákony pro lidi.cz* [online].

³⁶ Tamtéž, § 22 odst. 2.

5. Reformy penzijního systému v ČR

„Důchodová reforma představuje soubor mnoha opatření, která výrazně mění důchodový systém. Zahrnuje změny systémové i dílčí parametrické. O jejich nutnosti se vede diskuse již od 90. let minulého století, a to především kvůli dlouhodobě nepříznivému vývoji naší populace. Rodí se méně dětí a zároveň se lidé dožívají vyššího věku.“³⁷ Jak již bylo předesláno v úvodu práce, opatření v rámci důchodové reformy mají za účel zajistit zejména finanční udržitelnost důchodového systému, teoreticky lze toto řešit:

- zvyšováním pojistného na důchodové pojištění, tj. vyšším zdaněním práce,
- snižováním průměrné výše starobních důchodů,
- zvyšováním věku odchodu do starobního důchodu,
- zvyšováním míry individuálních úspor,
- hledáním nových zdrojů financování důchodového systému,
- kombinací výše uvedeného.³⁸

Obdobu státního důchodového systému, který funguje v Evropě i dnes, založil německý kancléř Otto von Bismarck roku 1899; v té době ovšem na jednoho důchodce připadalo 10 pracujících, v současnosti, jak bylo uvedeno v úvodu, je situace zcela jiná. Stejně jako se mění stát, lidská společnost, její struktura, vyspělost a zvyky, je nutné reformovat i právní předpisy a tím i způsob, jakým stát zasahuje do života obyvatel, v jaké míře a jak a zdali jsou tyto zásahy vynutitelné. Je tedy zřejmé, že reformy penzijního systému musely od jeho založení probíhat neustále, budeme-li však v rámci této práce hovořit o penzijní reformě, myšleny budou zejména reformní kroky, které se uskutečnily po roce 2010, případně jsou připravované do budoucna. O předchozím průběhu reformy bude pojednáno pouze rámcově.

³⁷ Manuál k důchodové reformě, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí [online]. 2013, str. 2.

³⁸ Tamtéž.

5.1. Doporučení druhé Bezděkovy komise

Roku 2010 byl Ministerstvy financí a práce a sociálních věcí založen „poradní a expertní sbor pro důchodovou reformu“ (dále také „PES“), který měl navázat na práci a závěry tzv. první Bezděkovy komise, která působila v letech 2004-2005, a doporučit změny v důchodovém systému, které by jej učinily středně a dlouhodobě odolnějším vůči rizikům.³⁹ Nová projekce potvrdila závěry předchozí komise o neudržitelnosti současného systému a vyčíslila každoroční schodek státního rozpočtu způsobený náklady na financování PAYG systému ve výši 4 %, v případě, že by nebyly učiněny žádné reformní kroky a probíhaly by pouze parametrické změny v rámci platné právní úpravy, mj. v zákoně o důchodovém pojištění a jeho novelách. Žádoucí změny by podle expertního sboru měly spočívat nejen v parametrických změnách průběžného systému, ale také v založení fondově financovaného pilíře.

PES doporučil pokračovat v postupném zvyšování věku pro odchod do starobního důchodu dle novely zákona o důchodovém pojištění z roku 2008; v roce 2030 by se sjednotila věková hranice mužů a žen s jedním dítětem (statisticky v ČR připadá na jednu ženu průměrně 1,53 dítěte⁴⁰) okolo 65 let věku, která by se v souvislosti se zvyšující se nadějí na dožití při narození dále posouvala vzhůru. Valorizace důchodů by měla probíhat jen na úrovni zákonného minima, tedy ve výši meziroční míry inflace + jedna třetina meziročního růstu průměrné reálné mzdy, parametry důchodového vzorce jako redukční hranice a základní výměra by se indexovaly podle průměrné mzdy. I za těchto předpokladů by však celkový kumulovaný dluh průběžného penzijního systému přesáhl 50 % HDP v roce 2050 a při roční úrovni schodků systému ve výši 4 % HDP by to v praxi znamenalo, že 1/3 výdajů systému by nebyla pokryta příjmy z pojistného za důchodové zabezpečení.⁴¹ Dále

³⁹Závěrečná zpráva PES. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. červen 2010 [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf

⁴⁰ Česká republika od roku 1989 v číslech. Český statistický úřad [online].

⁴¹Závěrečná zpráva PES. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online], str. 5.

expertní skupina navrhuje od roku 2015 zrušit doživotní výplaty vdovských a vdoveckých důchodů, samozřejmě bez retroaktivity pro již přiznané dávky. Výraznou změnou pak mělo být snížení pojistné sazby z tehdejších 28 % na 23 %, takže de facto snížení zdanění příjmů, aby mohly být ušetřené prostředky využity na vlastní spoření občanů na zajištění potřeb ve stáří. Ovšem výpadek příjmů měl být kompenzován opětovným zvýšením daňových výdajů občanů prostřednictvím sjednocení sazeb DPH na 19 %, takže snížení pojistné sazby by znamenalo pouze přesunutí daňového břemene od pracujících ke všem občanům, přičemž nejvýrazněji by se projevilo právě u předmětů běžné denní spotřeby jako léčiva či potraviny, které jsou daněny nižší sazbou DPH a zátěž by tudíž dopadla i na současné starobní důchodce. Nyní už je známo, že s daní z přidané hodnoty to dopadlo jinak, nežli doporučoval PES, a to zvýšením obou sazeb na 15 a 21 procent, což bylo naprosto v rozporu s avizovanými záměry vlády obě sazby sjednotit.

Poradní a expertní sbor se dále shodl na tom, že kvůli větší diverzifikaci a posílení zásluhovosti by bylo vhodné vytvoření soukromého fondového pilíře, v němž by si každý ekonomicky aktivní občan ČR mohl spořit na své potřeby v důchodovém věku na samostatném finančním účtu, který by zároveň mohl nabídnout nadprůměrné výnosy. Tento tzv. druhý pilíř důchodového systému měl být (v rozporu s později uskutečněnou praxí) povinný pro všechny osoby mladší 40 let. Osoby starší 40 let by zůstaly plně v režimu průběžného systému a právě dnešní čtyřicátníci a padesátníci by byly tou generací, na kterou by dopadly náklady přechodu v nejvyšší míře; museli by se spokojit již sníženými důchodovými dávkami po dosažení věku pro odchod do důchodu na jedné straně, na straně druhé by nedisponovali dostatkem času na vytvoření úspor po uzákonění nového systému před dosažením této věkové hranice. I přes toto úskalí byla většina členů PES pro uzákonění povinného fondového pilíře, do kterého by byla odváděna 3 % hrubé mzdy z celkových navrhovaných 23 %, zbylých 20 % by plynulo do státního průběžného systému. Je zajímavé upozornit na to, že poradní a expertní sbor nedoporučil variantu opt-out, tedy možnost dobrovolného převedení části pojistného na sociální zabezpečení na spoření ve fondovém pilíři, z důvodu obavy o nízkou ochotu obyvatel ke vstupu do tohoto systému dobrovolného spoření, správnost těchto závěrů se v pozdějších letech potvrdila.

5.2. Nález Ústavního soudu

Diskuzi o problematice redukčních hranic a náhradového poměru mezi mzdou pobíranou v době ekonomické aktivity a důchodovým příjmem v poproduktivním věku rozpoutal nález Ústavního soudu ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ze dne 23. března 2010⁴², který podával vyjádření ke stížnosti bývalého soudce (dále „navrhovatel“), jemuž byl v roce 2006 přiznán plný invalidní důchod. Navrhovatel uváděl, že ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění, týkající se redukčních hranic, je protiústavní, jelikož účastníkům systému důchodového pojištění s vyššími příjmy nezajišťuje přiměřené hmotné zabezpečení, které dosahuje pouze malého procenta jejich předchozího příjmu a není ekvivalentní k výši odváděných dávek během ekonomicky aktivního života. V tomto konkrétním případě byl navrhovatel přiznán důchod ve výši 13 346 Kč, což činilo pouze 19 % jeho dřívějšího příjmu ze mzdy. S ohledem na to, že průměrná výše důchodu v roce 2004⁴³ činila 44 % hrubého průměrného příjmu, „měl žalobce za to, že jemu přiznaný důchod zakládá naprostou nerovnost jeho osoby k ostatním poživatelům důchodového systému.“⁴⁴ Navrhovatel odkazoval zejména na to, že přestože má pojištění na sociální zabezpečení charakter daně, stále se jedná o pojištění, jak je patrné z názvu zákona č. 155/1995 Sb., tedy právní institut, který má v každém právním státě svůj ustálený obsah. „U pojistného by přitom dle navrhovatele relace mezi zaplaceným pojistným a plněním měla být zřetelná a přiměřená. Navrhovatel zdůrazňuje, že aplikací zejména druhé redukční hranice dochází k podstatnému snížení výpočtového základu, aniž by byla zřejmá úvaha zákonodárce o legitimním cíli a smyslu takové právní úpravy.“⁴⁵ Navrhovatel se domníval, že platná právní úprava je v rozporu s článkem 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též

⁴² ČESKO. Nález č. 135/2010 Sb., Ústavního soudu ze dne 23. března 2010 ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 2010, částka 49.

⁴³ V témže roce navrhovatel podal žalobu u Krajského soudu v Ostravě, ve které napadal výši přiznaného důchodu, která se nakonec objevila až u Ústavního soudu a vyústila v roce 2010 k vydání výše diskutovaného Nálezu ÚS.

⁴⁴ Nález č. 135/2010 Sb., Ústavního soudu ze dne 23. března 2010.

⁴⁵ Tamtéž.

„Listina“), který říká, že „občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele“⁴⁶, potažmo i s články 1 a 3 odst. 1 Listiny, které hovoří o rovnosti všech lidí při uplatňování jejich práv. Předmětem přezkumu Ústavního soudu bylo právě posouzení, zda právní úprava, obsažená v ustanovení § 15 o redukčních hranicích zákona o důchodovém pojištění, naplňuje ústavní požadavek přiměřenosti hmotného zabezpečení ve stáří a nezakládá namítanou nerovnost účastníků důchodového pojištění, jak se domníval navrhovatel.

Vyjádření Ministerstva práce a sociálních věcí jako účastníka řízení odmítá námitky navrhovatele a uvádí, že „...v České republice stávající konstrukce výše důchodů a náhradový poměr odpovídají sociálně-ekonomické a politické realitě a... nejsou projevem ‚čiré libovůle zákonodárce‘, který skupinám pojištěnců s vyššími příjmy toliko nechce poskytnout vyšší důchody.“⁴⁷

Ústavní soud nakonec dospěl k závěru, že § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění se zrušuje s vykonatelností rozhodnutí do 30. září 2011 s ohledem na administrativní náročnost změn. Argumentuje tím, že napadená právní úprava vytváří situaci, kdy „účastníku důchodového systému přispívajícímu trojnásobnou částkou než účastník přispívající částkou vypočítanou z průměrné mzdy je přiznán důchod v - relativně - méně než poloviční výši“ a tím „vytváří výrazné disproporce mezi výší příspěvku do pojistného systému, výší příjmů a výší přiznané důchodové dávky u části pojištěnců, čímž porušuje ustanovení čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny.“ Nález uvádí, že úkolem Ústavního soudu není posuzovat vhodnost konstrukce dávek důchodového pojištění, ale to, zda je právní úprava ústavně konformní. Zároveň soudu „nepřísluší hodnotit zvolený model

⁴⁶ ČESKO. Čl. 30 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 1993, částka 1. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl30-1>> [cit. 1999-01-01]. ISSN 1211-1244.

⁴⁷ Nález č. 135/2010 Sb., Ústavního soudu ze dne 23. března 2010 ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

důchodového systému hledisky politickými či ekonomickými (ve smyslu de lege lata), ani modelovat optimální důchodový systém (ve smyslu úvah de lege ferenda).“

Nález ÚS byl pro mnohé překvapivým s přihlédnutím k tomu, že bylo posuzováno státní sociální pojištění, nikoliv pojištění smluvní, jehož hlavním cílem by mělo být zabezpečení důstojných životních podmínek ve stáří a to všem, bez ohledu na výši jejich příspěvků. Loužek uvádí, že „argumentaci Ústavního soudu lze z ekonomického hlediska přijmout jen obtížně“⁴⁸ a zdůrazňuje, že dávkově definované PAYG systémy, mezi které patří i ten fungující v ČR, v sobě skrývají jak mezigenerační, tak intragenerační solidaritu a míra náhrady předdůchodových příjmů je tak přirozeně vyšší u osob s nízkými příjmy než u občanů s vyššími příjmy během ekonomicky aktivního života. „Zachování životního standardu je otázkou dalšího, smluvního pojištění... Nelze požadovat na státu, aby toto garantoval. Sám k tomu určité podmínky vytváří a důchodové připojištění či spoření podporuje, ale nemůže v systému základního důchodového zabezpečení kromě přiměřenosti garantovat i udržení dosavadní životní úrovně,“⁴⁹ nesouhlasí s Nálezem ÚS soudce Jiří Nykodým.

5.3. „Malá“ důchodová reforma

Nález ÚS, o kterém pojednala předchozí kapitola, uvedl do pohybu první významnější reformní kroky a vyústil v novelu zákona o důchodovém pojištění č. 220/2011 Sb. (dále také „novela“), změny, které tato novela přinesla, se týkají především úpravy redukčních hranic pro výpočet vyměřovacího základu pro starobní důchody, odborná literatura tyto kroky nazývá také jako tzv. „malou“ důchodovou reformu. Novela zmírnila znevýhodnění lidí s vysokými příjmy ve smyslu zvýšení nově přiznávaných důchodových dávek, pro skupinu osob s průměrnými příjmy (hrubá mzda v rozmezí od 12 000 Kč do 35 000 Kč) došlo k opačnému posunu směrem dolů, koho se naopak reformní kroky nedotkly, byla

⁴⁸ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 61.

⁴⁹ Odlišné stanovisko JUDr. Jiřího Nykodýma k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/07. Nález č. 135/2010 Sb., Ústavního soudu ze dne 23. března 2010 ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 2010, částka 49.

skupina osob s nejnižšími příjmy, nedosahující hrubé mzdy 10 900 Kč měsíčně. První redukční hranice, do které se příjmy započítávají plně, je nově stanovena ve výši 44 % průměrné mzdy, druhá redukční hranice je stanovena na čtyřnásobek průměrné mzdy, do ní se započítává 26 % příjmů, nad tuto hranici se již do výše starobního důchodu nezapočítává nic.

Zároveň novela v souladu se závěry druhé Bezděkovy komise posouvá věk pro odchod do starobního důchodu s předpokladem, že do budoucna (konkrétně v roce 2041) se hranice důchodového věku sjednotí pro ženy i muže a bude se dále posouvat, zatímco jedinci, narození v roce 1983 budou odcházet do penze ve věku 68 let, lidé narození o 30 let později, tedy v roce 2013, se dočkají odchodu do starobního důchodu nejdříve v 73 letech.⁵⁰ Porovnáme-li tempo zvyšování hranice pro odchod do penze se zvyšováním průměrné naděje na dožití při narození, tempo je nižší⁵¹, otázkou, a to spíše lékařskou, zůstává, zdali lze tento ukazatel zvyšovat v obdobném tempu po neomezeně dlouhou dobu tak, jako se dle české právní úpravy zvyšuje věk pro odchod do penze. Zákon stanoví, že „u pojištěnců narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977.“⁵² Jedinec, narozený o 100 let později, tedy v roce 2077, bude mít stanoven věk pro odchod do starobního důchodu na 83 let a 8 měsíců, což je v porovnání s tím, jak se změnila průměrná délka života za uplynulých sto let, oproti 67 letům nepatrný rozdíl.

Maximální výše odvodů na sociální zabezpečení je stanovena na úrovni čtyřnásobku průměrné mzdy; rozhodné období, z něhož se dávky starobního důchodu vypočítávají, se mění ze stávajících 30 let na období celého ekonomicky aktivního života (což je jasně motivováno snahou o snížení přiznaných důchodových dávek, jelikož např. dle ekonomické teorie životního cyklu, v mládí jsou naše příjmy nejnižší, zatímco ve středním

⁵⁰ Viz. Příloha č. 1.

⁵¹ Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad* [online]

⁵² Zákon č. 195/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

věku se zvyšují tak, jako rostou naše zkušenosti a odborné kompetence). Další nezanedbatelnou změnou v rámci novely je, že valorizace důchodu nebude již dále v kompetenci vlády, ale je zakotvena přímo v zákoně a docházet k ní bude automaticky, a to ve výši 100 % míry inflace a jedné třetiny míry růstu reálných mezd.⁵³ Míra inflace se zjišťuje dle indexu spotřebitelských cen, důchodové dávky se zvyšují vždy od splátky důchodu splatné v lednu, tedy každoročně, výjimečně může dojít i k valorizaci během roku, a to v případě, že by míra inflace určená indexem spotřebitelských cen, překročila 5 % od posledního zvýšení.

5.4. Pokračování důchodové reformy dle závěrů „Potůčkovy komise“

Pojem „velká“ důchodová reforma bude používán pro soubor reformních změn, které následovaly po tzv. „malé“ důchodové reformě, z nichž tou nejvýznamnější bylo zavedení II. pilíře důchodového spoření⁵⁴, a změnách ve III. pilíři důchodového systému, v současné době důchodová reforma pokračuje diskusemi o podobě zákona o ukončení II. pilíře. V této kapitole bude pojednáno zejména o pokračování důchodové reformy v současnosti, tj. v roce 2015, reformní kroky jsou výsledkem činnosti nově ustavené Odborné komise pro důchodovou reformu (dále také „Komise“), která je nazývána také „Potůčkovou komisí“, jelikož jejím předsedou byl zvolen profesor Martin Potůček,⁵⁵

„Komise má zhodnotit stav a vývojové trendy českého důchodového systému z pohledu demografie, sociologie a ekonomie a připravit návrhy na takové pokračování důchodové reformy, které stabilizují důchodový systém v dlouhodobé perspektivě, budou přijatelné

⁵³ ČESKO. Část 4 Hlava 7 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 1995, částka 41.

⁵⁴ Vzhledem k tomu, že důchodové spoření bude v blízké době rušeno, bude tato kapitola věnována spíše způsobu a harmonogramu jeho zrušení. Základní atributy a principy jeho fungování byly popsány v kapitole 1.4.

⁵⁵ Profesor veřejné a sociální politiky na Institutu sociologických studií a vedoucí Centra pro sociální a ekonomické strategie na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Vede výzkumné týmy, přednáší u nás i v zahraničí, publikuje v odborném i denním tisku. Působí i jako poradce a konzultant.

napříč politickým spektrem a přijmou je i občané.“⁵⁶ Komise složená ze zástupců koaličních stran a opozičních stran, zástupců tripartity a odborníků z řad ekonomů, demografů a sociologů se zabývá návrhy úprav důchodového systému, které mají za cíl:

- 1) navrhnout způsob ukončení II. pilíře důchodového spoření
- 2) posílit princip zásluhovosti „bez negativního dopadu na životní podmínky důchodců“⁵⁷
- 3) navrhnout valorizační mechanismus, který zajistí úměrnou a důstojnou výši důchodu
- 4) zatraktivnit parametry doplňkového penzijního spoření s cílem motivovat k vytváření dlouhodobých úspor na stáří (tzv. III. pilíř)
- 5) vyřešit mechanismus pravidelného hodnocení nastavení věku pro odchod do důchodu
- 6) narovnat transfer mezi rodinou a společností a zajistit „vyvážené postavení všech typů domácností.“

5.4.1. Ukončení II. pilíře důchodového spoření

Jedním z hlavních úkolů Potůčkovy komise má být návrh způsobu a harmonogramu ukončení II. pilíře. v současné době (říjen 2015) je vládní návrh Zákona o ukončení důchodového spoření projednávám v Poslanecké sněmovně PČR. Odborná komise pro důchodovou reformu vytvořila materiál nelegislativní povahy s doporučením způsobu ukončení důchodového spoření, které Odborná komise přijala dne 31. července 2014. Důvodem je zastavení snižování objemu prostředků (3%) vybraných v rámci pojistného na

⁵⁶ Poslání komise. *Odborná komise pro důchodovou reformu* [online].

⁵⁷ Tamtéž.

důchodové pojištění na výplatu důchodů. Tento materiál nazvaný Návrh způsobu ukončení důchodového spoření projednala a usnesením č. 917 schválila vláda dne 12. 11. 2014⁵⁸.

Dne 18. 5 2015 bylo přijato usnesení⁵⁹, kterým vláda schvaluje návrh zákona o ukončení důchodového spoření a návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ukončení důchodového spoření. V současné době (říjen 2015) je vládní návrh Zákona o ukončení důchodového spoření projednáván v Poslanecké sněmovně PČR a je zařazen na program 33. schůze PS PČR.

Prostřednictvím zákona, kterým se mění zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů, byla ukončena možnost nových účastníků vstupovat do II. pilíře od okamžiku jeho účinnosti, tj. od 1. července 2015. Pokud bude přijat návrh zákona o ukončení důchodového spoření, odvody pojistného na důchodové spoření se ukončí k lednu 2016. Do konce března 2016 doručí penzijní společnosti písemné oznámení účastníkům důchodového spoření o zahájení procesu jeho ukončení s výzvou, aby jí účastník důchodového spoření do konce září 2016 sdělil, zda si přeje vyplacení všech jeho prostředků (tedy celých 5% základu pojistného na důchodové spoření) v hotovosti, nebo převod všech jeho prostředků na jeho smlouvu ve III. pilíři. Zároveň budou penzijní společnosti účastníka informovat o možnosti doplatit si pojistné na důchodové pojištění, aby neměl za dobu účasti v systému důchodového spoření sníženou sazbu při výpočtu důchodu z I. důchodového pilíře.

Ke dni 1. července 2016 bude zahájena likvidace důchodových fondů. Účastníkům, kteří do konce září 2016 zašlou písemné oznámení penzijní společnosti, jak hodlají se svými prostředky naložit, budou prostředky vypořádány do konce prosince 2016. K vyplacení prostředků účastníků by pak mělo dojít kdykoliv v průběhu čtvrtého čtvrtletí 2016,

⁵⁸ USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 12. listopadu 2014 č. 917 k návrhu způsobu ukončení systému důchodového spoření (tzv. II. penzijního pilíře). *Úřad vlády České republiky* [online].

⁵⁹ USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 18. května 2015 č. 360 k návrhu zákona o ukončení důchodového spoření a k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ukončení důchodového spoření. *Úřad vlády České republiky* [online].

nejdříve však v říjnu 2016. Vyplacením prostředků účastníka zaniká jeho právní vztah ze smlouvy o důchodovém spoření. Zbylé prostředky, u nichž účastníci neurčili, jak s nimi hodlají naložit, budou nejpozději v prvních dnech ledna 2017 převedeny na účet správce pojistného.⁶⁰

V důvodové zprávě se jako argument pro definitivní ukončení druhého pilíře uvádí: „Vzhledem k tomu, že systém důchodového spoření funguje pouze krátkou dobu a počet účastníků nepřekračuje 90 000, nebylo by pokračování systému za stávajících podmínek při ukončení plateb pojistného ekonomicky efektivní.“⁶¹ Dále také, že „Důvodem je zastavení snižování objemu prostředků vybraných v rámci pojistného na důchodové pojištění na výplatu důchodů.“⁶²

Když se zaměříme na vyčíslení nákladů reformního kroku v podobě zavedení a následného zrušení důchodového spoření, Návrh zákona o ukončení důchodového spoření uvádí, že na straně penzijních společností se bude jednat o náklady ve výši přibližně 150 mil. Kč. Jedná se především o zřizovací náklady (odpisy), administraci výplaty prostředků účastníků a motivaci přechodu účastníků II. pilíře do III. pilíře. Odhady, založené na materiálech nelegislativní povahy, vytvořených Potůčkovou komisí, jsou zatím velice nekonkrétní., jak dokládá citace důvodové zprávy k Návrhu zákona na o ukončení důchodového spoření. „Celkově lze shrnout, že odhady nákladů se mohou v téměř nereálných extrémech pohybovat mezi minimálně 40 mil. Kč (tj. když nikdo do III. pilíře nepřejde, nikdo se nebude soudit se státem) až po cca 1 mld. Kč (tj. když všichni účastníci II. pilíře přejdou do III. pilíře, nikdo nevrátí prostředky do I. pilíře, společnosti i účastníci se budou soudit se státem, přičemž výši nákladů na případné soudní spory se státem lze obtížně odhadovat).“ Výnosem reformního kroku pro státní rozpočet pak budou prostředky přesměrované ze

⁶⁰ II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). Ministerstvo financí České republiky [online].

⁶¹ Vládní návrh zákona o ukončení důchodového spoření: Sněmovní tisk 493/0, část č. 1/2 VI.n.z. o ukončení důchodového spoření. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online].

⁶² Tamtéž

soukromých fondů II. pilíře zpět do pilíře průběžného, aby mohly být ihned použity na výplatu penzí, dle odhadů se za léta 2013-2014 jedná přibližně o 1,1 miliardy Kč.⁶³ Nelze však opomenout také „nepeněžní“ důsledky tohoto kroku, který spočívá ve snížení důvěry občanů, potažmo účastníků důchodového systému ve vládní reformní kroky. Snaze o kvantifikaci tohoto důsledku se bude věnovat dotazníkový průzkum v závěru aplikační části této práce.

5.4.2. Změny ve III. pilíři doplňkového penzijního spoření

Zrušením důchodového spoření (II. penzijního pilíře) se doplňkové penzijní spoření podle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů, stane v podstatě jediným systémem individuálního spoření na zabezpečení finančních potřeb v důchodovém věku. „Je proto nutné současně se zákonem o ukončení důchodového spoření přijmout opatření, která povedou k zatraktivnění tohoto penzijního systému, a to jak z hlediska nabízení doplňkového penzijního spoření penzijními společnostmi, tak z hlediska účastníka a zájemce.“⁶⁴ Jelikož ono „zatraktivnění“ doplňkového penzijního spoření je jedním ze základních cílů působení tzv. Potůčkovy komise, tato komise již představila zamýšlené dílčí změny ve III. penzijním pilíři. Ty se zejména týkají umožnění vstupu do systému i pro děti a uvolnění některých investičních limitů za účelem umožnění vyššího zhodnocení prostředků účastníků. Zejména je potřeba systém doplňkového penzijního spoření otevřít a nabídnout co nejširšímu okruhu zájemců. Není důvodné limitovat účast v systému dosažením zletilosti, a to i s ohledem na neexistenci obdobného omezení u jiných finančních produktů. Proto se navrhuje systém doplňkového spoření otevřít pro všechny zájemce bez omezení věku.⁶⁵

⁶³ Vládní návrh zákona o ukončení důchodového spoření: Sněmovní tisk 493/0, část č. 1/2 Vl.n.z. o ukončení důchodového spoření. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online].

⁶⁴ II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). Ministerstvo financí České republiky [online].

⁶⁵ Tamtéž.

Zacílení na nezletilé klienty vyznívá jako snaha nahradit dříve velice oblíbené stavební spoření, které bylo často využíváno jako spoření rodičů pro nezletilé děti, aniž by plnilo svůj primární účel financování bytových potřeb. V důsledku výrazného snížení úrokových sazeb u stavebního spoření⁶⁶ byly v nedávné době trvající smlouvy o stavební spoření hromadně rušeny a prostředky vybírány. Poskytovaná záloha státní podpory činí 10 % z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však z částky 20 000 Kč⁶⁷, pro porovnání u doplňkového penzijního spoření lze dosáhnout státního příspěvku ve výši až 23 % z vložené částky za kalendářní rok.⁶⁸

Dalším krokem by mělo být motivování účastníků doplňkového penzijního spoření k tomu, aby naspořené prostředky nevybírali jednorázově, ale činili tak postupně, aby systém tohoto spoření skutečně sloužil jako doplňkový zdroj příjmů ve stáří. Důchodová komise tedy navrhuje, aby penze pocházející z III. penzijního pilíře, která bude vyplácena po dobu delší než 10 let, byla stejně jako doživotní penze osvobozena od daně z příjmů. Za účelem zachování jednotného daňového režimu u podobných produktů se tato změna vztahuje i na penze z penzijního připojištění se státním příspěvkem a soukromého životního pojištění.

Do systému doplňkového penzijního spoření by se také měly dostat naspořené prostředky účastníků druhého pilíře, které mohou být do tohoto systému po zrušení zákona o důchodovém spoření převedeny, přičemž i na tyto prostředky lze čerpat státní příspěvek a daňová zvýhodnění stejně jako na jakékoliv jiné příspěvky účastníka. „Další změny ve III. pilíři pak budou výsledkem diskusí Odborné komise pro důchodovou reformu.“⁶⁹

⁶⁶ Největší stavební spořitelny jako Wüstenrot, Raiffeisen nabízejí zhodnocení vložených prostředků 1 % p.a.

⁶⁷ § 10 odst. 2 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb.. In: [Zákony pro lidi.cz](http://www.zakonyprolidi.cz) [online].

⁶⁸ Při měsíčním příspěvku ve výši 1000 Kč.

⁶⁹ II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). Ministerstvo financí České republiky [online].

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Důchodové systémy v mezinárodním srovnání

Mezinárodní srovnání důchodových systémů jsou komplikovaná, protože každý stát je odlišný se svými národními tradicemi, zvyklostmi a historií, má jinou strukturu obyvatel. Je jasné, že důchodové systémy napříč jednotlivými zeměmi jsou velice rozmanité a neexistuje univerzální model penzijního systému či reformy, přesto je inspirace zahraničním řešením, které se jinde osvědčilo, jednou z cest, kterou by se budoucí reformní kroky v České republice mohly ubírat. V následující kapitole se budeme věnovat důchodovým systémům dvou vybraných evropských zemí a jejich reformám.

6.1. Současný stav světových penzijních systémů

Důchodové systémy ve vyspělých zemích čelí zásadním a dlouhodobým výzvám. Hospodářská krize vedla ke snížení příjmů vlád na financování slibů ohledně důchodových systémů a ke ztrátě důvěry veřejnosti v soukromé penzijní systémy v mnoha zemích. Současně se penzijní systémy musejí vypořádat s problémy, které představuje stárnutí populace a současné ekonomické prostředí, kdy ekonomika stagnuje po období krize.⁷⁰ Tendence snižovat štedrost státního důchodového systému z důvodu zvyšujícího se počtu penzistů v poměru k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu je společná prakticky všem evropským zemím, stejně jako to, že jednotlivé vlády provádějí změny svých penzijních soustav velice opatrně.⁷¹

⁷⁰ OECD (2014), OECD Pensions Outlook 2014, OECD Publishing, Paris.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264222687-en>. Vlastní překlad.

⁷¹ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 37.

OECD ve svém každoročně vydávaném „Výhledu pro oblast penzí v zemích OECD“⁷² upozorňuje na ekonomickou situaci, která příliš nenahrává snahám o diverzifikaci spoření na krytí finančních potřeb v důchodovém věku mezi státní a soukromé penzijní systémy. Současné ekonomické prostředí je charakterizované nízkými výnosy, nízkými úrokovými sazbami a pomalým růstem ve vyspělých ekonomikách, tento stav způsobuje, že ve státních pokladnách není dostatek prostředků k financování důchodového schodku, úspory občanů v soukromých systémech nedosahují očekávaných výnosů, tudíž jejich ochota ke vstupu do soukromých systémů klesá.

Evropské země jsou si vědomy, že je nutné redukovat důchodové výdaje, reformní kroky byly prováděny obvykle již v průběhu 90 let tak, aby do roku 2050 zůstaly výdaje na financování důchodových systémů pod hranicí 20 % HDP.⁷³ Z politického hlediska lze říci, že tyto změny proběhly bez ohledu na politickou orientaci, „volič medián“ neupřednostňuje ani status quo, provázené zvýšením příspěvků na důchodové pojištění, ani radikální důchodovou reformu. Radikální privatizace důchodového systému by zase citelně snížila příjmy do státního důchodového systému, vyvolala obrovský tranzitivní dluh či vyšší daně uvalené na „ztracenou generaci“.⁷⁴ Ve snaze podělit se o „vinu“ na důchodové reformě se vlády snaží, aby na podobě reformních kroků participovala například parlamentní opozice nebo zástupci zaměstnaneckých odborů. Nejobvyklejší změnou v důchodových systémech je zvyšování důchodového věku, což provádějí ve více než polovině zemí OECD, ve třinácti zemích OECD se má dlouhodobě prodlužovat důchodový věk na 67 a více let, Česká republika je jednou z nich.⁷⁵ Většina zemí se přiklání k diverzifikaci penzijního systému, kde je průběžný systém doplněn povinnými či

⁷² OECD (2014), OECD Pensions Outlook 2014, OECD Publishing, Paris.

⁷³ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 38.

⁷⁴ Generace účastníků důchodového systému ve středním až předdůchodovém věku, která musí přispívat vyšší příspěvky do průběžného systému, ale vlivem legislativních změn již nebude mít nárok na adekvátní dávky po dosažení důchodového věku, a tak musí spořit také soukromě, aby adekvátní výše příjmu v důchodovém věku dosáhla. Tato generace nese většinu nákladů důchodové reformy založené na privatizaci důchodového systému.

⁷⁵ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 39.

dobrovolnými fondovými uspořádáními. Čisté náhradové poměry (čistý důchod ze státního průběžného pilíře/čistá mzda) pro občany s průměrným příjmem ve 22 z 34 zemí OECD nepřevyšují hranici 60 %.

Následující tabulka ukazuje rozsah důchodových reforem v zemích OECD a oblasti, ve kterých byly reformní kroky provedeny, každou oblast znázorňuje jeden sloupec tabulky:

	Pokrytí	Přiměřenost	Udržitelnost	Pracovní pobídky	Administrativní efektivnost	Diverzifikace/ bezpečnost	Ostatní
Australia	x	x	x	x	x		x
Austria	x	x	x				x
Belgium				x			
Canada	x		x	x		x	x
Chile	x	x			x	x	x
Czech Republic			x	x		x	
Denmark				x	x		
Estonia		x	x	x	x	x	
Finland	x	x	x	x		x	
France	x	x	x	x			x
Germany		x	x	x			
Greece		x	x	x	x		
Hungary		x	x	x		x	x
Iceland							x
Ireland	x		x	x		x	x
Israel	x	x				x	
Italy		x	x	x	x		
Japan	x	x	x		x		x
Korea	x		x		x		
Luxembourg	x		x	x			
Mexico		x			x	x	
Netherlands						x	
New Zealand		x	x				x
Norway		x	x	x			
Poland	x		x	x		x	
Portugal	x	x	x	x		x	
Slovak Republic			x		x	x	
Slovenia			x	x			
Slovenia	x	x	x	x	x	x	x
Spain		x	x	x			
Sweden		x	x	x	x	x	
Switzerland			x			x	
Turkey				x		x	x
United Kingdom	x	x	x	x	x	x	x
United States	x	x	x				

Tabulka 1 – Rozsah reformních kroků v zemích OECD. Zdroj: OECD Pensions Outlook 2012

- 1) *Pokrytí* – Pokrytím je v terminologii OECD míněno zajištění všeobecného pokrytí pracovníků prostřednictvím jednoho nebo více penzijních plánů, povinná účast ve státním nebo soukromém důchodovém systému byla zavedena ve všech zemích OECD, stále zde však existuje problém s těmi, kteří pobírají svůj příjem neoficiálně.

Přiměřenost – Reformní kroky s cílem zlepšení adekvátnosti důchodových příjmů mohou řešit náhradové poměry, redistribuci, nebo obojí.

- 2) *Udržitelnost* – Snaha zajistit dlouhodobou finanční udržitelnost má za cíl zajistit vyšší úspory pro státní rozpočet a primárně neprohlubovat státní dluh prostřednictvím deficitního důchodového systému, nebo jej alespoň prohlubovat v nejnižší možné míře.

- 3) *Pracovní pobídky* - Důchodové reformy mnoha zemí OECD jsou zaměřeny na prodloužení pracovního života, aby lidé zlepšili přiměřenost svých důchodových příjmů. Přijatá opatření mohou mít různé formy:

- zvýšení věku odchodu do důchodu,
- poskytování finančních pobídek k práci po dosažení důchodového věku (např. daňové úlevy),
- méně výhodné podmínky pro odchod do předčasného důchodu nebo dokonce neexistence předčasného důchodu.

- 4) *Administrativní efektivnost* - Vysoké náklady na správu soukromých penzijních plánů byly v posledních letech politickou otázkou v mnoha zemích OECD, zejména tam, kde jsou systémy povinné, znamenají náklady na administrativní neefektivnost hrozbu pro udržitelnost plánů samotných. Přitom efektivnost je také jednou z priorit u dobrovolných plánů. Vysoké poplatky odrazují potenciální účastníky od vstupu do dobrovolných plánů a učinit z nich povinné je velmi nákladné.

- 5) *Diverzifikace/ bezpečnost* – Diverzifikace úspor na zajištění potřeb v důchodovém věku přináší vyšší jistotu a bezpečnost, jelikož je méně pravděpodobné, že ztratí hodnotu více aktiv současně, nežli pokud jsou všechny úspory drženy v rámci

jednoho aktiva. Jsou různé způsoby, jak diverzifikovat a zabezpečit úspory v penzijních plánech, které provedly země OECD:

- Dobrovolné penzijní plány – zvyšují investiční možnosti pro účastníky a konkurenci mezi jednotlivými fondy, kromě České republiky bylo toto řešení zavedeno v Kanadě, na Slovensku, v Polsku či ve Velké Británii.
- Právní úprava umožňující účastníkům systému, aby si sami zvolili, kam budou jejich úspory investovány. V Kanadě, Estonsku, Polsku či Mexiku jsou naspořené prostředky účastníka automaticky přesunuty do méně rizikových investic, když se jejich věk blíží důchodovému. Také v České republice bylo v II. pilíři možné zvolit si jednu ze 4 investičních strategií, investiční strategii bude možné ovlivnit i do budoucna pomocí volby typu fondu u doplňkového penzijního spoření.
- Uvolnění omezení týkající se možnosti investic penzijních fondů v zahraničí bylo provedeno na Slovensku, v Chile či ve Finsku, toto opatření umožňuje bránit se riziku země.⁷⁶
- Opatření ke zlepšení solventnosti penzijních fondů mohou mít podobu zavedení přísnějších pravidel týkajících se investic do rizikových aktiv s cílem účinněji chránit účastníky penzijních plánů (Kanada, Chile, Estonsko, Irsko), v Kanadě a Irsku byla dokonce provedena přímá státní intervence, aby pomohla penzijním fondům zotavit se po finanční krizi v roce 2009.

6) *Ostatní*

Tabulka ukazuje, že podle metodiky OECD Česká republika provedla reformní kroky v oblasti udržitelnosti, pracovních pobídek a diverzifikace.

⁷⁶ Riziko země je riziko ztráty plynoucí z neochoty / neschopnosti státu uhradit své závazky, toto riziko ovlivňuje politická situace dané země / regionu, přírodní katastrofy, ekonomická krize nebo stanovení limitů pro angažovanost vůči jednotlivým zemím / regionům a klientům z těchto zemí.

6.2. Důchodový systém Velké Británie

Spojené království Velké Británie a Severního Irska (dále jen „Velká Británie“) „je jednou z mála zemí Evropy, která nečelí vážné důchodové krizi... má dlouholetý a stabilní fondový penzijní sektor... a vlády podnikly opatření k odvrácení důchodové krize.“⁷⁷ Výdaje státu na důchody zde tvoří tak podstatnou část státního rozpočtu, jednak z důvodu, že se jedná o ekonomicky relativně prosperující zemi, ale také, a to je pro naše účely podstatnější, státní důchody představují pouze malý podíl na zajištění ve stáří. Naopak v zaměstnaneckých a soukromých penzijních plánech občasně spoří značné množství prostředků, určených na důchody.

6.2.1. Současný stav důchodového systému Velké Británie

Důchodový systém Velké Británie je vysoce diverzifikovaný, vícepilířový a také složitý. „V obecné rovině zahrnuje paletu produktů – státní, podnikové nebo soukromé, dávkově či příspěvkově⁷⁸ definované... Zaměstnanci jsou povinni plánovat svůj vlastní důchod a nesou všechna rizika včetně investičního rizika, úrokového rizika a rizika dlouhověkosti.“⁷⁹ Právě z důvodu komplikovanosti britského penzijního systému je přiložena *tabulka č.2*, která schematicky zobrazuje všechny části systému a jejich základní charakteristiky.

⁷⁷ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 42.

⁷⁸ „Dávkově definované systémy garantují určitou výši penzijních dávek, většinou v závislosti na kombinaci faktorů jako počet let, po které jedinec odváděl příspěvky do systému, výše příjmu jedince za určité období... Příspěvkově definované systémy neposkytují svým účastníkům takovou míru jistoty ohledně výše jejich budoucích penzí. Účastníci platí stanovenou příspěvkovou sazbu, ale výše jejich budoucích penzí závisí, mimo velikost odvedených příspěvků, také na míře výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu.“ Zdroj: Krebs a kol. Sociální politika. Str. 198.

Měsíční výše důchodu v dávkově definovaném systému se vypočte jako:
$$\frac{\text{celková výše naspořené částky (včetně zhodnocení)}}{\text{počet let očekávané doby života v době odchodu do penze} * 12}$$

⁷⁹ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 42.

Složka 1	Složka 2	Složka 2 1/2	Složka 3
veřejná nefondová povinná pro většinu pracovníků základní státní důchod (BSP: Basic State Pension)	veřejná nefondová povinná pro zaměstnance (pokud „neodstoupili“), ne pro osoby samostatně výdělečně činné státní druhý důchod (S2P: State Second Pension)	veřejno-soukromé partnerství fondová a pobídková povinná pro zaměstnavatele, pokud se zaměstnanec neodhlásí automatická registrace do NEST, nebo oprávněného penzijního programu	soukromá fondová a pobídková dobrovolná zaměstnanecké a osobní penze
veřejné testované na prostředky	důchodový kredit = zaručený kredit + kredit spoření (Pension Credit = Guarantee Credit + Savings Credit)		

Tabulka 2 - Důchodový systém Velké Británie. Zdroj: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Od 60. let provedly britské vlády mnoho změn ve státních i soukromých důchodech, zejména snížily důchodové dávky ze státních schémat větším zapojením soukromého (firemního) sektoru. „Konzervativní vlády zavedly doplňková důchodová schémata spolu s contracting out, labouristické vlády zavedly omezení na strukturu podílnických kapitálových schémat, která pomohla najít úspory z rozsahu a nižší poplatky.“⁸⁰ Jako contracting out je označována obdoba systému opt-out, který byl realizován v ČR v rámci druhého pilíře. Jedná se o „odstoupení“ ze systému druhé státní penze, je-li jedinec účastníkem soukromého příspěvkově definovaného systému.

Pro přehlednost se pokusíme popsat důchodový systém Velké Británie pomocí trojpilířové struktury, jako tomu bylo v teoretické části práce, kde bylo pojednáno o penzijním systému České republiky. První pilíř je veřejný a průběžně financovaný, zatímco v ČR obsahuje pouze jeden druh příspěvku a jeden druh důchodové dávky dle zákona o důchodovém pojištění, ve Velké Británii obsahuje základní státní důchod (**Basic State Pension** - složka 1), druhý státní důchod (**State Second Pension** - složka 2) a tzv. testované dávky.⁸¹ Druhý

⁸⁰ LOUŽEK, M., Důchodová reforma, str. 42.

⁸¹ Tamtéž.

pilíř tvoří systém zaměstnaneckých důchodů (**Occupational Pension** - složka 2 ½), třetí pilíř se skládá z osobních a podílnických investičních penzí (**Personal and Stakeholder Pensions** - složka 3).

Složka 1 – představuje základní úroveň důchodového zabezpečení, „Basic State Pension“ poskytuje všem jednotnou rovnou dávku s mezinárodním pokrytím, přispívají zaměstnanci i osoby samostatně výdělečně činné, pojistné činí 10 % hrubé mzdy u zaměstnance a 13 % u zaměstnavatele. Tyto procentní příspěvky se odvádí v případě, že hrubá mzda zaměstnance se pohybuje v rozmezí mezi 143 a 844 britských liber týdně, což činí⁸² přibližně 5 476 až 32 321 Kč týdně, tedy 23 809 Kč až 140 526 Kč měsíčně. Nutno však přihlídnout k tomu, že úroveň mezd, stejně jako cenová hladina jsou ve Velké Británii znatelně vyšší než v ČR, průměrná mzda ve Velké Británii činila v roce 2014 16 526 britských liber ročně⁸³, což je v přepočtu 52 740 Kč měsíčně. V České republice jsou příspěvky na pojistné na důchodové pojištění více přesunuty na zaměstnavatele, kdy u zaměstnance tvoří pouhých 6,5 % z hrubé mzdy a zaměstnavatel je povinen odvádět 21,5 % z hrubé mzdy zaměstnance⁸⁴, celkově vyšším příspěvkům odpovídá náhradový poměr, který je ve Velké Británii pod hranicí 18 %, zatímco v ČR dosahuje přibližně 43 %. Britové své důchody na rozdíl od občanů ČR daní, jsou indexovány podle cen, nikoliv podle průměrné mzdy.

Složka 2 – další součást prvního průběžného pilíře je povinná pro zaměstnance, kteří nevyužili možnosti contracting out, jejím cílem je poskytnout další důchodový příjem, který je více spojen s úrovní výdělků zaměstnanců, nabízí i „možnost zpětného návratu do doplňkových systémů důchodů a tento návrat je označován jako opt-in.“⁸⁵ Tato složka

⁸² Za předpokladu, že vycházíme z kurzovního lístku ČNB ze dne 16.11.2015, kdy kurz CZK/GBP činil 38, 296. Dále předpokládáme, že 1 týden je 23 % z průměrného měsíce.

⁸³ Personal Income and Wealth. *Office for National Statistics* [online].

⁸⁴ RYTIŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice, str. 26.

⁸⁵ POJER, Jan. *Komparace penzijního a důchodového systému ČR a Velké Británie*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2014. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Jiří Vopátek Ph. D., str. 25.

méně uplatňuje princip solidarity, naopak je více zásluhová. Složky 1 a 2 fungují na nefondové "pay-as-you-go" příspěvkové bázi prostřednictvím systému Národního pojištění (NI - National Insurance).⁸⁶

Složka 3 – jedná se o soukromé penzijní zabezpečení, tj. všechny dobrovolné penzijní programy, které nejsou přímo financovány státem. Tuto složku lze přirovnat k českému třetímu pilíři, tedy k doplňkovému penzijnímu spoření (resp. penzijnímu připojištění dle staré právní úpravy). Cílem této složky je přerozdělit příjmy v rámci života jedince, nikoliv na základě principu solidarity od vyšších příjmových skupin k nižším.

Složka 2_{1/2} - představuje „veřejno-soukromé partnerství individualizovaného penzijního zabezpečení“⁸⁷, je financována pomocí příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele a vládních daňových úlev. Tato složka byla zavedena v roce 2008, je vidět, že přestože britský důchodový systém funguje a nečelí vážným problémům, vláda má přesto snahu systém dále reformovat, aby lépe odpovídal současným podmínkám a požadavkům, o čemž bude možné se přesvědčit také v následující kapitole. Složka 2_{1/2} i složka 3 fungují na fondové bázi, složky 1 a 2 na průběžné bázi.

V říjnu 2012 vstoupil v účinnost Důchodový zákon 2008 (Pensions Act 2008), který zavádí automatickou registraci do soukromých penzí (2. pilíř neboli složka 2_{1/2}) Oprávněnými zaměstnanci jsou ti ve věku vzdáleném 22 let a méně od státního důchodového věku, kteří si vydělají více než 8 105 britských liber (ročně), což odpovídá hranici, od které se platí daň z příjmu. Zaměstnanec, kteří odpovídají výše uvedeným kritériím, má jejich zaměstnavatel povinnost registrovat do druhého pilíře, zaměstnanci mají právo z programu vystoupit, popř. se do něj později opět zapojit. Požadovaná úroveň příspěvků, které zaměstnavatelé a zaměstnanci musí odvádět do penzijního programu (pokud zaměstnanci zůstanou přihlášení), do roku 2018 dosáhne 8 % minimálních celkových příspěvků

⁸⁶ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. Oddělení knihovnicko-informačních služeb* [online].

⁸⁷ Tamtéž, str. 60.

z pásma výdělků. Z těchto 8 % bude minimálně 3 % platit zaměstnavatel, 4 % zaměstnanec a 1 % vláda prostřednictvím daňových úlev, přičemž zaměstnavatelé mohou přispívat více než zákonné minimum.⁸⁸

6.2.2. Reforma státních důchodů ve Velké Británii

Vláda chce reformovat státní důchodový systém (1. pilíř):

- zavedením jednoduchého, jednosložkového státního důchodu, aby pomohla lidem pochopit, jak je třeba spořit si na důchod,
- odstraněním zastaralých a složitých prvků stávajícího státního důchodového systému.⁸⁹

Na počátku roku 2013 byla vládou Velké Británie publikována tzv. Bílá kniha („*The single-tier pension: a simple foundation for saving*“)⁹⁰, která prosazuje jednosložkový státní důchod místo dvousložkového a navrhuje mechanismus, kterým by se do budoucna měnil věk pro odchod do starobního důchodu. K zavedení jednosložkového státního důchodů dojde již v roce 2016, jedná se o krok související s uzákoněním automatické registrace do systému zaměstnaneckých penzí prostřednictvím Důchodového zákona 2008, o kterém bylo pojednáno v předešlé kapitole. Z důvodu rostoucí očekávané délky života; tento jev se vyskytuje v celé Evropě, země Spojeného Království nevyjímaje; budou muset současné generace přijmout větší osobní zodpovědnost za spoření, aby jejich důchodový příjem dosáhl očekávané úrovně. Britská vláda se rozhodla zbavit úkolu poskytovat důchod odvozený od výdělku (druhá státní penze) a vrátila se k jednoduchému jednotnému státnímu důchodu, stanovenému pro budoucí důchodce nad základní úroveň, aby je udržela

⁸⁸ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. Oddělení knihovnicko-informačních služeb* [online]., str.67.

⁸⁹ 2010 to 2015 government policy: State Pension simplification. London:DWP [online].

⁹⁰ The single-tier pension: a simple foundation for saving. London: DWP [online].

mimo chudobu a poskytla jim pevný základ pro spoření. S tím má pomoci také zavedení automatické registrace.

Součástí důchodové reformy je předefinování státního důchodového věku (**State Pension Age** – zkr. SPA). SPA činí v současné době 65 let pro muže a 61 let pro ženy, postupně se zvyšuje tak, aby došlo k vyrovnání důchodového věku u mužů i žen do listopadu 2018, jedná se tedy o obdobný trend jako v České republice.

K vyrovnání výsledného státního důchodu pro muže a ženy povede také další významná změna, a to ukončení možnosti *contracting out* neboli „odstoupení“ z druhého státního důchodu, ke které dojde logicky současně s ukončením existence tohoto důchodu. Nově budou tedy všichni zaměstnanci platit stejnou sazbu státního pojištění a stejným způsobem budou nabývat nárok na státní důchod. Britská vláda si od tohoto kroku slibuje vyšší standardizaci poskytování státního důchodu i plateb příspěvků za všechny pracovníky a v jasnějším vymezení role státních důchodů a zaměstnaneckých penzí. Zde lze hledat analogii v souvislosti s ukončením druhého pilíře a možnosti *opt-out* v České republice, ovšem s významnými rozdíly. Zprvé tento systém ve Velké Británii fungoval po dlouhou dobu a možnost *contracting out* využívají přibližně tři pětiny občanů⁹¹, proto je klíčovým cílem reformy, aby částky nashromážděné v zaměstnaneckých programech byly dále vypláceny a jejich udržitelnost nebyla ohrožena. Také je vhodné zmínit, že zrušení *contracting out* je prospěšné pro finanční udržitelnost britského systému, Bílá kniha uvádí, že do roku 2060 se budou důchodové výdaje na nový jednosložkový systém pohybovat okolo 8,1 % HDP oproti výdajům ve výši 8,5 % HDP v případě, že by změny provedeny nebyly. Rozdíl není příliš výrazný s přihlédnutím k tomu, že projekce v dlouhodobém horizontu může výrazně ovlivnit výkonnost ekonomiky, důležité však je, že reforma přináší úspory (díky zrušení druhého státního důchodu), nikoliv další náklady, jako tomu bylo a bude v důsledku české důchodové reformy.

⁹¹ LOUŽEK M., Důchodová reforma, str. 43.

6.2.3. Srovnání s důchodovým systémem ČR

V předchozí kapitole jsme se pokusili o srovnání některých reformních kroků, prováděných v rámci britské důchodové reformy, s reformními kroky v ČR, pokoušeli jsme se hledat určitou analogii. Je ovšem nutné předeslat, že historický vývoj obou zemí, jakožto i jejich důchodových systémů, rozdílná politická a ekonomická situace činí záležitost jejich porovnání značně problematickou. Cílem této kapitoly není porovnávat oba důchodové systémy jako celek, ale porovnat vybrané charakteristiky, které by mohly pomoci najít možnosti pro snížení míry růstu deficitu průběžného důchodového systému ČR v řešeních praktikovaných zemí s jedním z nejstabilnějších důchodových systémů v Evropě.

Předmětem srovnání budou převážně následující charakteristiky:

- hranice důchodového věku,
- diverzifikace důchodového systému.

Hranice důchodového věku

Sjednocení věkové hranice pro odchod do penze u mužů a žen a postupné zvyšování této věkové hranice patří k zásadním parametrickým změnám v obou diskutovaných důchodových reformách. Rozdíl lze vidět v tom, že ve Velké Británii dochází ke zvýšení důchodového věku progresivněji než v České republice, zato je nastavena horní hranice pro tento věk a nepočítá se s jejím neustálým a neomezeným zvyšováním, tak jako v ČR. Ve Velké Británii „v období od prosince 2018 do října 2020 se SPA mužů i žen dále zvýší na 66 let (zákon o důchodech 2011). Podle současných právních předpisů se má SPA zvýšit v období od r. 2034 do r. 2036 na 67 let a v období od r. 2044 do r. 2046 na 68 let⁹². Názorně lze ukázat rozdíl prostřednictvím následující tabulky.

⁹²Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. Oddělení knihovnicko-informačních služeb* [online], str. 72.

<i>Rok odchodu do důchodu</i>	2015		2018		2030		2045	
<i>Země</i>	ČR	VB	ČR	VB	ČR	VB	ČR	VB
<i>Muži</i>	62,8	65	63,5	65	65	66	67,2	68
<i>Ženy</i>	62	61	62,7	65	65	66	67,2	68

Tabulka 3- Důchodový věk v ČR a VB v letech 2015-2045. Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Pensions Policy Institute a důchodové kalkulačky Ministerstva práce a sociálních věcí

Z tabulky č.3 je patrné, že během celého sledovaného období dochází ve Velké Británii k progresivnějšímu zvyšování důchodového věku, což je nejvíce patrné mezi léty 2015 a 2018, zatímco v britské právní úpravě je zakotveno sjednocení důchodového věku na hranici 65 let již v roce 2018, Česká republika dala přednost pozvolnějšímu zvyšování tohoto věku, a to poměrně pomalým tempem, jelikož hranice 65 let bude dosaženo až u osob, které odejdou do starobního důchodu v roce 2030. Následování britského vzoru by jistě pro ČR znamenalo okamžité (v horizontu 3 let) snížení nákladů na důchodové dávky, ale je třeba vzít v úvahu, že v ČR je uplatňován jiný model sociální politiky nežli ve Velké Británii a jeho nerespektování ze strany vlády a zákonodárců by mohlo mít nepříznivé důsledky politického charakteru pro vládnoucí stranu/ strany politického spektra ve smyslu ztráty voličských preferencí.

Zde se vyskytuje základní překážka radikálnějších sociálních reforem, které by mohly být v České republice prosazeny, ale neděje se tak. Vyskytuje se zde totiž model sociální politiky, který se nejvíce blíží politice *redistributivního typu*, jejíž „nosnou myšlenkou je, že sociální potřeby lidí vnímá jako sociální práva“⁹³, stát zde hraje velmi významnou roli, vyznačuje se vysokými ekonomickými potřebami, což vyžaduje značný rozsah redistribucí, tj. například vyšší mírou zdanění příjmů obyvatel. Naproti tomu, sociální politika Velké Británie se nejvíce podobá sociální politice *reziduálního typu*, která spíše než roli státu zdůrazňuje individuální odpovědnost každého za uspokojování sociálních potřeb, role státu je potlačena a míra redistribuce je poměrně nízká.

⁹³ KREBS V. a kol., str. 54.

6.3. Důchodový systém Slovenské republiky

Slovenská republika byla vybrána jako druhý stát k mezinárodnímu srovnání s Českou republikou, protože obě země jsou si blízké z hlediska historického kontextu, jejich ekonomiky prošly velmi podobným vývojem ve stejném časovém horizontu, důchodové systémy, resp. demokratické vlády, snažící se o jejich reformy, neměly zdaleka tolik času na svůj vývoj jako například v předchozí kapitole diskutované Velké Británii. Dalším neméně podstatným důvodem pro výběr Slovenska bylo to, že v nedávné době přistoupila slovenská vláda k poměrně radikální reformě penzijního systému po vzoru Chile, který je v evropských státech poměrně výjimečný, bohužel se nedá konstatovat, že by důchodová reforma na Slovensku byla úspěšnější než v ČR, bohužel je tomu spíše naopak.

6.3.1. Současný stav důchodového systému Slovenské republiky

Slovensko podobně jako Maďarsko či Polsko provedlo částečnou privatizaci svého důchodového systému, zavedlo příspěvkově definovaný povinný systém starobního důchodového spoření, přebudovalo průběžný systém a posílilo význam dobrovolných důchodových schémat. Důchodový systém na Slovensku se podobně jako v ČR skládá ze tří pilířů:

- **I. pilíř** – (systém zákonného důchodového pojištění) je povinný, průběžně financovaný, pokrývá všechny občany a jejich zaměstnavatele, který odvádí důchodové pojištění ve výši 18 % z hrubé mzdy zaměstnance, zabezpečuje základní ochranu před chudobou.
- **II. pilíř** – (systém doplňkového důchodového pojištění) povinný, příspěvkově definovaný pilíř důchodového spoření, byl zaveden od 1. 1. 2005. Účastní se ho, stejně jako pilíře prvního, všichni občané v ekonomicky aktivním věku, jeho cílem je zabezpečovat náhradu příjmu a je financovaný prostřednictvím příspěvků na osobní důchodové účty účastníků.

- **III. pilíř** – (systém individuálního důchodového pojištění) dobrovolný, založený na komerční bázi obdobně jako český systém doplňkového penzijního spoření, resp. penzijního připojištění.

Základní zákonné důchodové pojištění je na Slovensku upraveno Zákonem o sociálním pojištění (zákon č. 461/2003 Z.z.), toto pojištění zabezpečuje Sociální pojišťovna. Výše důchodové dávky se vypočítá podle tzv. osobního mzdového bodu, rozhodné období tvoří (na rozdíl od situace v ČR) celá doba zaměstnání účastníka systému. „Parametry jsou nastavené tak, aby každý mohl dostávat zhruba polovinu svého průměrného celoživotního příjmu (za předpokladu, že bude účastníkem pouze I. pilíře ...)“⁹⁴

Zákonem stanovený cílový věk odchodu do důchodu činí 62 let u žen i mužů, dochází k jeho postupnému zvyšování. Existuje možnost dřívějšího odchodu do důchodu, přičemž důchodová dávka je v takovém případě postížena krácením o 0,5 % za každých 30 dní před stanoveným odchodem do důchodu, či možnost pozdějšího odchodu do důchodu, která naopak účastníkovi přinese bonus 0,5 % za každých 30 dní, o které půjde do starobního důchodu později. Zajímavostí je také, že každý zaměstnanec si může za každé nezaopatřené dítě snížit odvody pojistného na důchodové pojištění o 0,5 %.

6.3.2. Důchodová reforma v SR

Nejvýraznější změnou v rámci důchodové reformy v SR bylo v roce 2005 zavedení II. fondového pilíře. Do budoucna se počítalo, že systém doplňkového důchodového pojištění bude povinný, skupina občanů mladších 16 let se automaticky začala účastnit druhého pilíře po nástupu do prvního zaměstnání (jedná se tedy o tu skupinu, která v současnosti dosáhla věku alespoň 26 let). Přejídným opatřením bylo, že ti, kterým bylo v roce 2005 více než 16 let, se mohli pro vstup do II. pilíře dobrovolně rozhodnout, tak jako tomu bylo v ČR. Ministerstvo práce v té době nedoporučilo vystupovat z průběžného pilíře těm, kteří

⁹⁴ HOLMAN R., Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění, str. 180.

mají 10 let a méně do doby dosažení důchodového věku, doporučení hovořila o tom, že minimální doba spoření je 18-20 let, aby se stal vstup do II. pilíře výhodným.⁹⁵

V roce 2005 vstup do II. pilíře znamenal vyvázání celé poloviny příspěvků na důchodové pojištění, účastníci tedy odváděli 9 % hrubé mzdy Sociální pojišťovně a 9 % penzijnímu fondu. Již v té době vznikaly obavy, že vysoké administrativní náklady na správu individuálních kont mohou mnohdy předčít nízké výnosy investovaných prostředků, když se navíc odečte míra inflace a vezme v úvahu krizový a pokrizový ekonomický vývoj v Evropě, je možné, že klient se na účtu u penzijního fondu dostane do záporných hodnot. Po nástupu levicové vlády premiéra Roberta Fica došlo k oslabení role II. pilíře, kam po změnách putují pouze 3-4 % hrubé mzdy oproti původním 9 %.

V současné době se Slovenská republika nachází ve stavu, kdy chybí prostředky v průběžném pilíři, proto se vláda snaží přimět občany, kteří „jsou omylem nebo neoprávněně v druhém pilíři“⁹⁶, konkrétně se má jednat o občany starší 41 let a ty s hrubým příjmem méně než v přepočtu 29 tisíc Kč, aby z tohoto pilíře vystoupili. Do druhého pilíře vstoupilo na Slovensku téměř 1 500 000 lidí, což je s přihlédnutím k tomu, že počet obyvatel SR čítá přibližně 5 milionů, velice mnoho, zároveň je to však logický důsledek toho, že druhý pilíř byl pro mladé povinný. Současná slovenská sociálně demokratická vláda Roberta Fica v první polovině roku 2015 znovu „otevřela“ druhý důchodový pilíř, tj. poskytla možnost účastníkům z druhého pilíře opět vystoupit, tato možnost se nenaskytla poprvé a využilo jí dosud 78 000 lidí.⁹⁷ Slovenské Ministerstvo práce a sociálních věcí provedlo zjištění, že většina občanů, kteří do II. pilíře vstoupili, se dočkají důchodových dávek nižších, než kdyby zůstali pouze v průběžném pilíři. Podle vlády se spoření poloviny příspěvků na pojistné prostřednictvím fondů vyplatí maximálně 400 000 z těch, kteří tímto způsobem spoří.

⁹⁵ LOUŽEK M., Důchodová reforma, str. 50.

⁹⁶ Ján Richter, ministr sociálních věcí SR, Fico láká pryč z druhého pilíře, většině se nevyplatí. *Česká televize* [online].

⁹⁷ Fico láká pryč z druhého pilíře, většině se nevyplatí. *Česká televize* [online].

Otázkou však zůstává, zdali je tento stav vnímat pozitivním či negativním způsobem vzhledem k tomu, jak velká část prostředků by chyběla v prvním, průběžném pilíři, kdyby k žádné možnosti vystoupení z II. pilíře nedošlo. Mluvčí slovenské Sociální pojišťovny spatřuje chybu v reklamní kampani, která neobsahovala relevantní informace: „To, že jsou tam lidé s nulovým vyměřovacím základem nebo takoví, co mají hluboce podprůměrné mzdy, je výsledek kampaně, která slibovala švýcarské nebo prostě obrovské důchody. Tato očekávání se ale nenaplnila,“⁹⁸ prohlásil.

6.3.3. Srovnání s důchodovou reformou v ČR

Shodných rysů v důchodových reformách obou zemí je překvapivě mnoho:

- zavedení druhého fondového pilíře, kde si účastníci spoří na osobních účtech u penzijních společnostech,
- chybná či matoucí reklamní kampaň,
- politické pozadí reformy, kdy byly změny zavedeny pravicovou vládou a následně rušeny nebo měněny levicovou vládou,
- výsledný neúspěch reformy, o kterém hovoří bez obalu političtí představitelé obou zemí.

Hlavním cílem obou důchodových reforem bylo zajistit dlouhodobou finanční udržitelnost důchodového systému, na Slovensku však vyvedení poloviny (9%) přispívaných prostředků z hrubých mezd zaměstnanců způsobilo velké deficity, které vznikly během přechodného období. Česká republika zvolila znatelně skromnější přístup k důchodové reformě, kdy došlo k vyvedení pouze 3 % přispívaných prostředků z průběžného pilíře.

Reklamní kampaň, která byla v režii zejména penzijních společností, nebyla ani v jedné z posuzovaných zemí zvolena vhodným způsobem. Na Slovensku způsobila, že do II.

⁹⁸ Fico láká pryč z druhého pilíře, většině se nevyplatí. *Česká televize* [online].

pilíře vstoupili i ti, pro které to nebylo finančně výhodné, v ČR naopak vstoupilo pouze zanedbatelné množství lidí (cca 90 000).

Obě reformy skončily neúspěchem, otázkou však zůstává to, proč ČR opakovala obdobná pochybení o více než 8 let po zavedení slovenského druhého pilíře. Na jedné straně lze namítnout, že atributy obou fondových pilířů a podmínky vstupu do nich byly rozdílné, stejně jako výsledné počty jejich účastníků (na Slovensku druhý pilíř dále běží, takže počet účastníků se dále může navyšovat, v ČR již byla možnost vstupu do II. pilíře zastavena jako přípravný krok k jeho zrušení). Na druhé straně, příčiny neúspěchu jsou v obou případech stejné: neznalost a nepochopení druhého pilíře, toho, komu se tento pilíř vyplatí a komu ne, jaký smysl a záruky poskytuje účast ve fondových pilířích. Vlády obou zemí měly zainvestovat do osvětových kampaní a nenechat vše pouze na penzijních společnostech, což by však bylo možné pouze za předpokladu, že si byly daných skutečností vědomy, což nelze (vzhledem k velice rozporuplným prohlášením slovenských vlád před a po zavedení reformy v případě SR a diametrálně odlišných odhadech o počtech občanů se záměrem vstoupit do II. pilíře v případě ČR) s jistotou tvrdit.

7. Analýza silných a slabých stránek důchodové reformy z roku 2013

Před zahájením vlastní analýzy vad a předností důchodové reformy v ČR je vhodné říci, že důchodová reforma, která byla uzákoněna v roce 2011 vládou Petra Nečase, nebyla úspěšná, jelikož nejvýraznější změna, která vytvořila z dvojpilířového českého penzijního systému trojpilířový, vytvoření důchodového spoření, byla přijata občany velice chladně a ani zdaleka se nenaplnily odhady o počtech lidí, kteří byli ochotni do II. pilíře vstoupit. V této kapitole tedy v rámci vad a předností důchodové reformy budeme rozumět především vady a přednosti II. pilíře důchodového spoření, bude se jednat zejména o slabé stránky reformy a kroků s ní souvisejících, které zapříčinily, že nákladně vytvořené prostředí pro II. pilíř se bude nyní stejně nákladně likvidovat. Je nutné poznamenat, že příčiny neúspěchu reformy jsou z velké části obtížně kvantifikovatelné, proto byl v rámci práce proveden podpurný dotazníkový průzkum se snahou alespoň částečně kvantitativně

zachytit vnímané vady, popř. přednosti reformy prostřednictvím názorů vzorku populace. Dotazníkové šetření a jeho výsledky lze nalézt v rámci závěru této kapitoly.

7.1. Nízká důvěra občanů ve vládní kroky

U každé sociální reformy je velice důležitá důvěra těch, kterých se dotkne, zejména pak, je-li její úspěch či neúspěch založen na dobrovolnosti. Jako připomenutí politické situace v roce 2012 lze uvést, že v dubnu toho roku se na pražském Václavském náměstí konala největší demonstrace v ČR od roku 1989 se snahou zasadit se o demisi tehdejší vlády. K té nakonec v roce 2012 nedošlo, koaliční vláda politických stran ODS, TOP 09 a Věcí veřejných obstála při hlasování o důvěře Poslanecké sněmovny PČR, demisi podal předseda vlády Petr Nečas až 17. června 2013, a to z osobních důvodů.⁹⁹

Je nutné připustit, že politická situace měla na důchodovou reformu v České republice značný vliv, v době spuštění reformy se dalo očekávat, že po skončení období pravicově zaměřené vlády koalice v čele s ODS nastoupí vláda některé z levicověji zaměřených stran, případně jejich koalice. Andrej Babiš, současný vicepremiér, ministr financí a předseda hnutí ANO v listopadu letošního roku (2015) prohlásil: „My ukončujeme ten druhý pilíř, ten se nepoved. A je překvapující, že se na tom vlastně shodlo celé politické spektrum.“¹⁰⁰ Nyní jsou tedy politické strany, alespoň podle ministra financí, ve shodě, v situaci v době poloviny roku 2013 tomu však tak zdaleka nebylo a představitelé levicově zaměřených politických stran se otevřeně vyjadřovali o důchodové reformě negativním způsobem, takže bylo možné důvodně předpokládat, že v případě změny vládnoucích politických stran se reformní kroky a záměry zcela změní. Lze uvést například velice ostré stanovisko Vladimíra Špidly, uveřejněné v *Hospodářských novinách* dne 15. 7. 2013: „Důchodová reforma připravená pravicovou koalicí byla založena na falešných

⁹⁹ RNDr. Petr Nečas. *Vláda České republiky* [online].

¹⁰⁰ Pořad: Interview ČT24, ČT 24, 6. 11. 2015, 18:25. Téma: Volené orgány - Primátorka - Adriana Krnáčová.

argumentech a byla špatně koncipována. Je ale nejen špatná, nýbrž i nebezpečná a přímo ohrožuje současné důchodce.“¹⁰¹

7.2. Nedostatečné porozumění a informovanost

Diskuse okolo důchodové reformy mezi širokou veřejností se výrazněji rozvířily již na podzim roku 2012 v souvislosti s životním pojištěním se státním příspěvkem. Skutečnost byla taková, že od 1. 1. 2012 již nebylo možné uzavírat nové smlouvy o životním pojištění, které by se řídily dle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, nicméně bylo možno institut státního příspěvku k pravidelným úložkám na stáří využívat v rámci nového doplňkového penzijního spoření, ovšem s menšími změnami oproti dříve uzavřeným smlouvám (bez garance nezáporného výnosu, zato s možností volby investiční strategie). Bohužel reklamní kampaní i některými penzijními a investičními společnostmi byla tato změna prezentována jako konec penzijního připojištění a poslední možnost uzavřít si penzijní připojištění, což bylo do určité míry pravdivé, ovšem přispělo to k jistému zmatku ohledně důchodové reformy, ještě než byl spuštěn II. pilíř.

Dalším problémem, který na první pohled přispěl ke špatné srozumitelnosti důchodové reformy, byl nešťastně zvolený pojmový aparát, který působí zmatečně na laickou veřejnost, ale s mnoha nepřesnostmi a chybami jsme se setkali nejen v tisku, ale i v odborné literatuře. Například v měsíčníku „Poradce 12/2012“, který je jedním z nejoblíbenějších periodik v oboru právnícké a ekonomické literatury např. mezi mzdovými účetními či daňovými poradci, najdeme celou kapitolu, která se věnuje zákonu o doplňkovém penzijním spoření, nicméně v celém textu ho zaměňuje za důchodové spoření. Lze se chybně dočíst například: „Reforma konkrétně umožňuje účastníkům penzijního doplňkového spoření vyvedení 3% sociálního pojištění odváděného dosud do základního

¹⁰¹ ŠPIDLA, Vladimír. Chyby důchodové reformy. *Česká strana sociálně demokratická* [online].

důchodového průběžně financovaného systému na jejich soukromé individuální účty vedené u penzijních společnostech.¹⁰²

Lepšímu porozumění důchodové reformě by jistě přispělo investovat prostředky ze státního rozpočtu do srozumitelné kampaně, která by jasně vymezila:

- jak a kde lze vypočítat, zda v konkrétním případě se vstup do II. pilíře vyplatí, upozornění, že se vyplatí spíše osobám s vyššími příjmy, výpočet lze provést např. prostřednictvím důchodové kalkulačky Ministerstva práce a sociálních věcí¹⁰³, která porovnává na základě zadaných parametrů varianty důchodových příjmů v případě vstoupení/ nevstoupení do II. pilíře,
- že je nutné počítat s mírou nejistoty výpočtu, zaprvé z hlediska úrokového rizika, tj. že penzijní fond nemusí splnit očekávané procento výnosnosti, zadruhé pochopitelně nelze spolehlivě odhadnout průměrné měsíční příjmy během ekonomicky aktivního života. Výnosová míra a průměrný měsíční příjem jsou základní vstupy do výpočtu pomocí „důchodové kalkulačky“.
- že vstup do II. pilíře snižuje příspěvky do I. pilíře, ale také snižuje výši dávek z něj,
- minimální dobu, po kterou je vhodné spořit, aby se to vyplatilo (počet let do dosažení důchodového věku).

7.3. Nevhodné nastavení parametrů II. pilíře

Na základě předchozích kapitol a jejich zjištění lze s jistotou konstatovat, že cestou k úspěšné důchodové reformě je přimět občany, aby diverzifikovali své úspory na stáří, a tím minimalizovali svá rizika ztráty příjmu v důchodovém věku. Důchodové spoření, zavedené v ČR od 1. 1. 2013, mělo být zajisté krokem k této diverzifikaci a nabídnout vedle dosud existujících možností (penzijní připojištění, investiční životní pojištění, formy

¹⁰² Poradce 12/2012, roč. 2012, č. 12, Český Těšín: Poradce s.r.o., 12 x ročně. ISSN 1211-2437

¹⁰³ Kalkulačka k důchodové reformě. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online].

investování do podílových fondů atd.) další způsob, jak se lze zajistit na stáří. Jeho pojetí je ovšem trochu problematické, nemá ani podobu radikálního slovenského druhého pilíře (podle původního pojetí z roku 2004), který je povinný pro všechny mladé občany při nástupu do prvního zaměstnání a umožňuje vyvázání opravdu výrazné části příspěvku z průběžného pilíře, ani podobu britského contracting out, který je dobrovolný a při změně ekonomických podmínek se lze navrátit opět do průběžného pilíře. Navíc pro občany s průměrným příjmem je rozdíl v konečné výši důchodu málo znatelný a nestojí za podstoupení úrokového rizika, jelikož naspořené prostředky v rámci penzijního fondu II. pilíře samozřejmě nemusí podléhat jen výnosu, ale také ztrátě, např. v případě finanční krize. Zjednodušeně lze uvést, že důchodové spoření nabízelo příliš malé jistoty a zisky za cenu příliš vysokého rizika a závazku v podobě nemožnosti vystoupení z něj. Například muž, kterému v době spuštění II. pilíře bylo 30 let a předpokládá pobírání průměrné měsíční mzdy 25 942 Kč, si se vstupem do II. pilíře zvýší svůj důchodový příjem o 306 Kč měsíčně, ovšem jen v případě, že se udrží předpokládaný výnos konzervativního fondu na úrovni min. 1,5 % ročně a nepříjde o svůj příjem ani v letech předcházejících věku odchodu do starobního důchodu.

Na druhou stranu, přednost důchodové reformy lze spatřovat právě v tom, že nebyla příliš radikální a že si její tvůrci včas uvědomili, že je třeba jít jiným směrem. Bezděkova komise v roce 2011 doporučila uzákonit povinný vstup do fondového pilíře pro občany mladší 40 let, přičemž ti starší 40 let by zůstali plně v systému prvního pilíře důchodového pojištění. Pokud lze soudit podle slovenského (popř. maďarského či polského příkladu), což jsou státy, které jsou stejně jako Česká republika blízké redistributivnímu typu sociální politiky, neměla by ani tato varianta důchodové reformy větší úspěšnost.

7.4. Dotazníkové šetření

Cílem diplomové práce je zjistit vady a přednosti důchodové reformy zavedené v roce 2011 za vlády Petra Nečase a možné příčiny, proč nebyla úspěšná. Dalším cílem je navrhnout, jak legislativně řešit změny důchodového systému v ČR v budoucnosti. Dotazníkový průzkum přispěje k dosažení vytyčených cílů prostřednictvím zjištění názorů vzorku populace na proběhlé reformní kroky, zaměříme se zejména na II. pilíř

důchodového spoření, zda do něj respondenti vstoupili či nikoliv, jaké k tomu měli důvody. Dále se pokusíme kvantifikovat vlivy vybraných charakteristik důchodové reformy a zjistit, zdali je lze považovat za vady či přednosti reformy. Součástí dotazníku budou také otázky zjišťující preference vzorku populace v oblasti budoucí podoby důchodového systému, aby bylo možné na základě výsledku navrhnout, jakým směrem by se měla ubírat právní úprava dané oblasti v ČR.

7.4.1. Metodika dotazníkového šetření

Za populaci (základní soubor) jsou pro účel dotazníku považováni občané České republiky ve věku nad 18 let, kteří ještě nedosáhli důchodového věku, tj. účastníci penzijního systému, kteří ještě nezačali pobírat dávky starobního důchodu. Vzorek populace je vybrán prostřednictvím nepravděpodobnostní techniky výběru: kvótního výběru¹⁰⁴, dotazníky byly distribuovány pomocí sítě známých.

Respondenti spadají do tří různých kvót, zvolených na základě kritéria věku, každá kvóta, potažmo věková kategorie, obsahuje minimálně 20 respondentů, celkem bylo osloveno 76 respondentů, jsou relativně rovnoměrně zastoupeni muži i ženy. Kvóty jsou zvoleny na základě předpokládaného postoje ke svým důchodovým příjmům a vztahu k důchodové reformě, který je do určité míry ovlivněn vzdáleností pravděpodobné doby odchodu respondentů do starobního důchodu, významnou roli při daném kvótním výběru vzorku hraje také hranice 35 let, která byla v roce 2013 klíčová pro možnost vstupu účastníků systému do II. pilíře. Účastníci systému, jejichž věk na začátku roku 2013 přesahoval hranici 35 let, byli povinni se rozhodnout, zda vstoupí či nevstoupí do systému důchodového spoření do 30. června téhož roku s tím, že následně už jim nebude tato možnost poskytnuta.

Pro každou kvótu, definovanou na základě věku, jsou formulovány jiné pracovní hypotézy, některé pracovní hypotézy jsou pro celý vzorek populace obdobné. Respondenti, spadající

¹⁰⁴ DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.

do věkové kategorie 18-35 let, mohou považovat důchodový věk za relativně vzdálený, zároveň však mají nejmenší pravděpodobnost, že jim odpovídající finanční zajištění ve stáří poskytne pouze stát, potažmo důchod plynoucí z prvního průběžného pilíře. Je zde formulována hypotéza, že z této věkové kategorie se za krátkou dobu trvání II. pilíře pro vstup do něj rozhodlo minimum lidí. Druhá kvóta, která zahrnuje občany ve věku od 36 do 50 let, jedná se právě o tu skupinu, na niž byl vyvíjen největší tlak při vstupu do druhého pilíře, jelikož tato skupina měla na své nevratné rozhodnutí pouze 6 měsíců. Formulujeme hypotézu, že právě tato skupina mohla vnímat omezení věku vstupu negativně a že z této věkové skupiny pocházelo nejvíce lidí, kteří se pro vstup do II. pilíře rozhodli. Třetí kvótu tvoří občané přesahující věkovou hranici 50 let, kteří by se v případě uskutečnění důchodové reformy tak, jak byla vládou zamýšlena v roce 2011, stali tzv. ztracenou generací.¹⁰⁵ Lze formulovat hypotézu, že tato věková skupina bude spoléhat více na důchodové dávky z prvního pilíře důchodového systému, zároveň ochota ke vstupu do druhého pilíře u této kvóty mohla být podle předpokladu nižší, jelikož za omezenou dobu by se již ve fondovém pilíři nestihlo shromáždit dostatečné množství peněz a odpovídajícím způsobem se zhodnotit.

Výzkum se bude týkat 3 oblastí:

- *zdroje zajištění ve stáří,*
- *vnímané slabé stránky důchodové reformy,*
- *možná podoba důchodového systému v budoucnosti.*

Jelikož je prováděn kvantitativní výzkum, který je založen na dedukci a jako východisko má teorii, na jejímž základě vytvoří hypotézy o tom, jaké vztahy mezi proměnnými by měly existovat, nasbírání data a hypotézy potvrdí či vyvrátí, je nejprve nutné formulovat pracovní hypotézy:¹⁰⁶

¹⁰⁵ Viz. pozn. pod čarou č. 74.

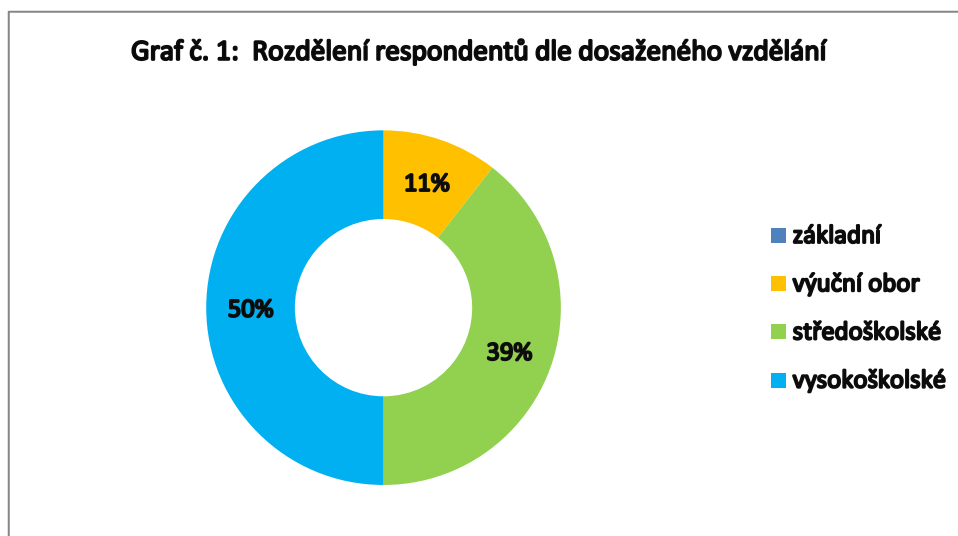
¹⁰⁶ DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.

- 7) *Dotazovaní budou v současné době spoléhat zejména na státní důchod jako formu zajištění potřeb v důchodovém věku, první a druhá kvóta na něj budou spoléhat méně než třetí kvóta.*
- 8) *Vnímaná informovanost o problematice reformy bude dosahovat méně než 6 bodů z 10.*
- 9) *Většina respondentů uvede, že nedůvěřovala vládě Petra Nečase.*
- 10) *Ti z respondentů, kteří nevstoupili do II. pilíře, budou vnímat jako hlavní překážky nemožnost ze systému vystoupit, omezení věkem 35 let, nebo tak neučinili z důvodu nízkého příjmu.*
- 11) *Oblíbenost penzijního připojištění (resp. doplňkového penzijního spoření) by klesla, kdyby nebylo možné vložené prostředky jednorázově vybrat, ale pobírat z nich jen důchodové dávky.*
- 12) *Respondenti budou preferovat zvýšení důchodového věku před snížením důchodových dávek.*

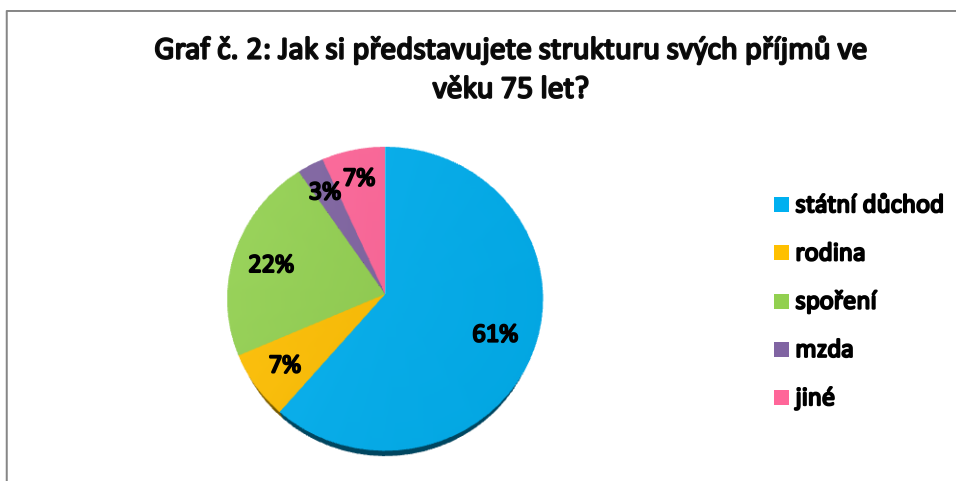
Na základě formulovaných hypotéz bylo sestaveno 9 otázek, podobu dotazníku obsahuje příloha č. 2.

7.4.2. Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 76 respondentů ve věkovém rozpětí 23 – 63 let, strukturu dotazovaných dle stupně dosaženého vzdělání ukazuje graf č. 1.

Hypotéza č. 1 byla formulována na základě faktu, že mnoho účastníků důchodového systému se příliš spoléhá na důchod z prvního pilíře a nedostatečně diverzifikuje své úspory na stáří, čím jsou účastníci mladší, tím více myslí na to, že by si měli na zajištění finančních potřeb spořit i soukromě. Výsledky dotazníkového šetření tuto hypotézu potvrzují, jak ukazuje *graf č. 2*, respondenti uvedli, že v průměru 61 % jejich příjmu v důchodovém věku budou tvořit příjmy z prvního pilíře, očekávali jsme však, že procento bude znatelně vyšší, lze tedy pozorovat, že diskuse o důchodové reformě posílily tendenci k vyšší odpovědnosti občanů ČR za své příjmy v důchodovém věku. U první kvóty se pak konkrétně jedná o 51 % příjmů, u druhé kvóty o 56 % příjmů a u třetí kvóty činí podíl příjmů z prvního pilíře 68 %.

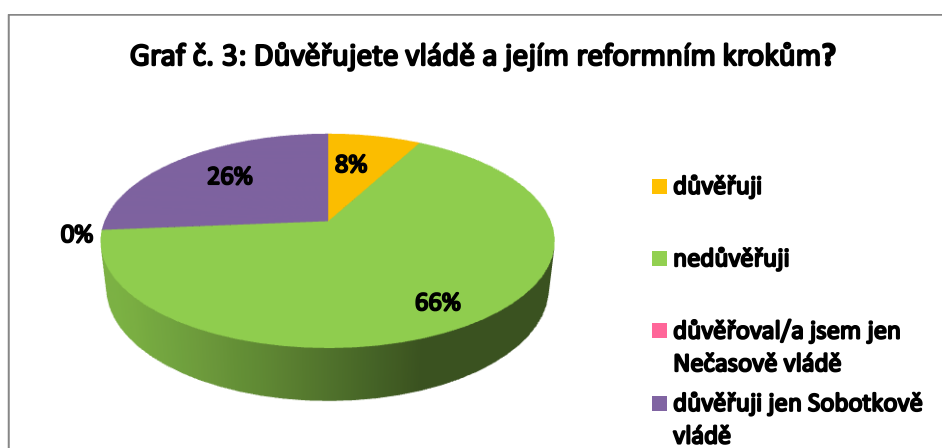

Respondenti uvedli, že z dalších 22 % se jejich příjmy v důchodovém věku budou skládat ze soukromě naspořených prostředků, 7 % příjmu přispěje rodina, průměrně 3 % bude tvořit mzda a 7 % příjmů bude pocházet z jiných zdrojů.

Hypotézu č. 2 se potvrdit nepodařilo, účastníci dotazníkového průzkumu měli označit na škále od 1 do 10, jak vnímají svoji informovanost o důchodové reformě v ČR, přičemž hodnota 1 na škále znamenala, že o reformě dotazovaný vůbec neslyšel, hodnota 10 na škále znázorňovala, že dotazovaný se považuje v této oblasti za absolutně informovaného. Průměrná udaná hodnota činila 6,1; což značí, že respondenti se považují za relativně dobře informované, nikdo z respondentů neoznačil hodnotu nižší než 3. Výsledky se

významně nelišily ani na základě kvóty, ani na základě dosaženého vzdělání, je však nutné poznamenat, že odpověď na tuto otázku je značně subjektivní a nemusí nutně odpovídat skutečné informovanosti.

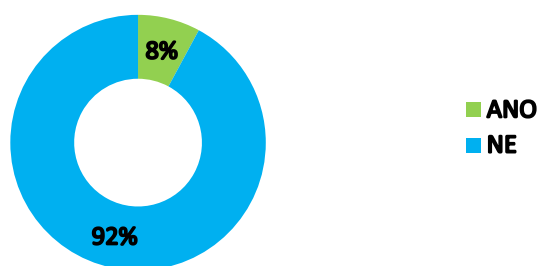
Následující *graf č. 3* ukazuje, že hypotézu č. 3, která předpokládala nedůvěru k vládě, se podařilo potvrdit, celých 66 % respondentů uvedlo, že nedůvěřovalo ani vládě Petra Nečase v době zavedení II. pilíře a nedůvěřuje ani současné Sobotkově vládě. 26 % dotazovaných dopovědělo, že předešlé koaliční vládě sice nedůvěřovalo, ale současná vláda jejich důvěru má, 8 % dotazovaných dokonce uvedlo, že důvěřuje každé české demokraticky zvolené vládě. Důvěru pouze ve vládu Petra Nečase neprojevil ani jeden respondent.

Odpovědi na tuto otázku ukázaly politické preference závislé na věku voličů, třetí (věkově nejstarší) kvóta projevila důvěru vládě Bohuslava Sobotky dokonce v celých 50 % procentech, u druhé kvóty se jednalo již jenom o 18 %, u první kvóty pouze o 16 %. Jako politicky nejméně důvěřivá se ukázala mladší generace, jelikož v první kvótě uvádí nedůvěru v jakoukoliv vládu ČR 79 % respondentů.

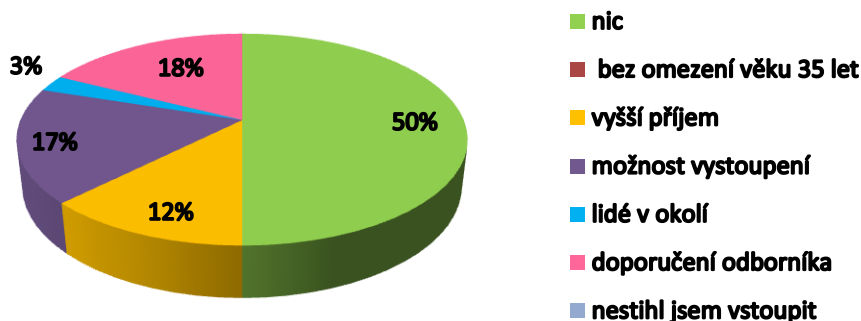
Další část dotazníku se týkala již konkrétně II. pilíře důchodového spoření, respektive jeho silných a slabých stránek. Do druhého pilíře vstoupilo celkem 6 osob z celkového počtu 76 dotazovaných, což je vzhledem k jeho celkové účasti, která se pohybuje okolo 90 tisíc osob z celé ČR, paradoxně poměrně velký počet. Procentní účast na druhém pilíři mezi vybraným vzorkem populace ilustruje *graf č. 4*.

Graf č. 4: Vstoupili jste do II. pilíře?

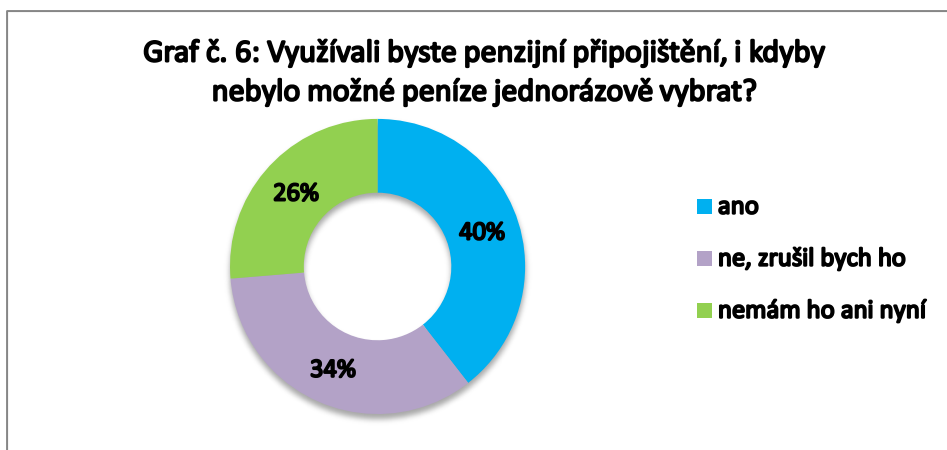
Dva z respondentů – účastníků II. pilíře uvedli, že vstoupili na základě rozhodnutí po samostatném prostudování dostupných informací, tři účastníci uvedli, že následovali radu odborníka/ investičního poradce, a proto se pro vstup do systému rozhodli, jeden účastník se rozhodl na základě doporučení známého. Zbývajících 70 respondentů, kteří se pro účast na druhém pilíři nerozhodli, bylo dotázáno na případné podmínky, za kterých by své rozhodnutí změnili, odpovědi ukazuje následující *graf č. 5*.

Graf č. 5: Co by vás přesvědčilo ke vstupu do II. pilíře?

Přesně polovina dotazovaných odpověděla, že neexistuje nic, co by je přimělo změnit své rozhodnutí a do systému důchodového spoření vstoupit. 18 % osob by se nechalo přesvědčit názorem odborníka či investičního poradce, což ukazuje jednoznačně nevyužitý prostor v této oblasti ze strany penzijních společností. 17 % respondentů by do II. pilíře vstoupilo pouze za podmínky, že by bylo možné své rozhodnutí dodatečně změnit.

Graf č. 6: Využívali byste penzijní připojištění, i kdyby nebylo možné peníze jednorázově vybrat?

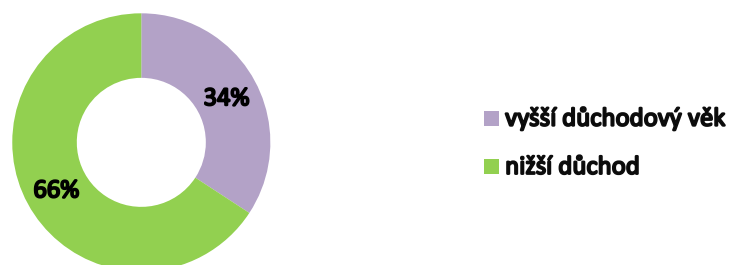
Poslední dvě otázky, zařazené do průzkumu, si kladou za cíl zjistit postoj populace k reformním krokům, které budou na základě této práce navrženy jako doporučení do budoucna v následující kapitole. Jedná se o:

- zrychlení tempa zvyšování hranice důchodového věku a její zastavení na určité hodnotě,
- zrušení možnosti jednorázového výběru naspořených prostředků v rámci penzijního připojištění (resp. doplňkového penzijního spoření).

Graf č. 6 ukazuje reakce respondentů na otázku, zda by si ponechali penzijní připojištění¹⁰⁷ i v případě, že by nebyl umožněn jednorázový výběr naspořené částky, aby tím způsobem opravdu plnilo funkci další složky důchodové renty a důchod z prvního pilíře by mohl tvořit v budoucnosti skutečně ten 61procentní podíl, který si budoucí účastníci systému nyní představují. Výsledky dotazování na vzorku populace nejsou v tomto případě příliš optimistické, jelikož 34 % respondentů uvedlo, že by si v případě nemožnosti jednorázového výběru prostředků po určité době spoření penzijní připojištění zrušili. Hypotéza č. 5 se tedy potvrdila. Čtyřiceti procentům dotazovaných by daný krok nevěděl a penzijní připojištění by nadále využívali, 26 % dotazovaných (zatím) penzijní připojištění nemá, což je skupina, na kterou lze cílit snahami o zatraktivnění III. pilíře, např. zvýšením částky pro odečet zaplacených příspěvků z daňového základu ze stávajících 12 tisíc Kč ročně na dvojnásobek, tj. na 24 tisíc Kč ročně.

¹⁰⁷ V rámci zjednodušení je použita terminologie dle Zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ale pod tento pojem samozřejmě spadá i doplňkové penzijní spoření.

Graf č. 7: Je pro vás přijatelnější jít do důchodu ve vyšším věku nebo mít nižší důchodovou dávku?

Odpovědi na poslední dotaz ilustruje poslední *graf č. 7*, respondenti byli dotazováni, která varianta je pro ně méně bolestivá, zda vyšší důchodový věk nebo nižší důchodová dávka. Výsledky hovoří v neprospěch hypotézy č. 6, kterou se nepodařilo pomocí této otázky potvrdit, většina, konkrétně 66 % respondentů uvádí, že méně „bolestné“ by pro ně bylo dostat nižší státní důchod z prvního pilíře, nežli jít do důchodu později. Je velice zajímavé, jak se výsledky lišily napříč jednotlivými kvótami, u první kvóta činil poměr 53 % pro vyšší důchodový věk a 47 % pro nižší důchody, je tedy patrné, že mladší generace je již srozuměná s tím, že bude do penze odcházet v pozdějším věku. V druhé kvótě se nenašel jediný respondent, který by preferoval vyšší důchodový věk, naopak všichni respondenti z druhé kvóty by se byli ochotní smířit s nižším důchodovým věkem za cenu dřívějšího odchodu do důchodu. Z dotazovaných, kteří věkově spadají do třetí kvóty, by se 38 % procent bylo ochotno raději smířit s vyšším důchodovým věkem, 62 % by preferovalo raději nižší důchod a dříve. Pozitivní zprávou pro budoucí reformy je to, že hypotézu č. 6 se podařilo potvrdit alespoň u první kvóty, která reprezentuje mladou generaci v ČR.

8. Výsledky diskusí a doporučení

V praktické části práce jsme hledali nedostatky proběhlé důchodové reformy, příčiny neúspěchu II. pilíře a také se pokoušeli hledat inspiraci v zahraničních řešeních. V této kapitole budou specifikována 3 základní doporučení pro budoucí podobu penzijního systému ČR:

- zohlednění počtu vychovaných dětí,

- zvýšení progresivity růstu důchodového věku a stanovení jeho horní hranice,
- zatraktivnění III. pilíře doplňkového penzijního připojištění tak, aby ho využíval každý a příjmy z něj se staly samozřejmou složkou důchodových dávek občanů.

Zohlednění počtu vychovaných dětí - inspirace Slovenskem

V České republice s vyrovnáním důchodového věku u žen a mužů, přičemž u žen byl tento věk odstupňován právě na základě počtu vychovaných dětí, zanikla možnost jakéhokoli zvýhodnění těch, kteří vychovávají potomky, což je poměrně nelogické v kontextu toho, že průběžné důchodové systémy závisí převážně na udržení přiměřeného poměru mezi účastníky, kteří odvádějí pojistné a těmi, kteří již pobírají dávky, čehož lze docílit zejména vyšší porodností. Je proto škoda, že v českém důchodovém systému v současnosti žádné zvýhodnění podobného charakteru neexistuje.

Bylo by možné následovat slovenský vzor a uzákonit možnost **snížení příspěvku** na penzijní připojištění o určité procento (na Slovensku je to konkrétně 0,5 %) **za každé nezletilé dítě** v péči účastníka systému. Další vhodnou variantou by byla možnost odečíst si příspěvky na doplňkové penzijní spoření (resp. penzijní připojištění) založené nezletilému dítěti z daňového základu, tuto možnost bohužel vláda zatím nechystá.

Progresivnější zvýšení důchodového věku a stanovení jeho stropu - inspirace Velkou Británií

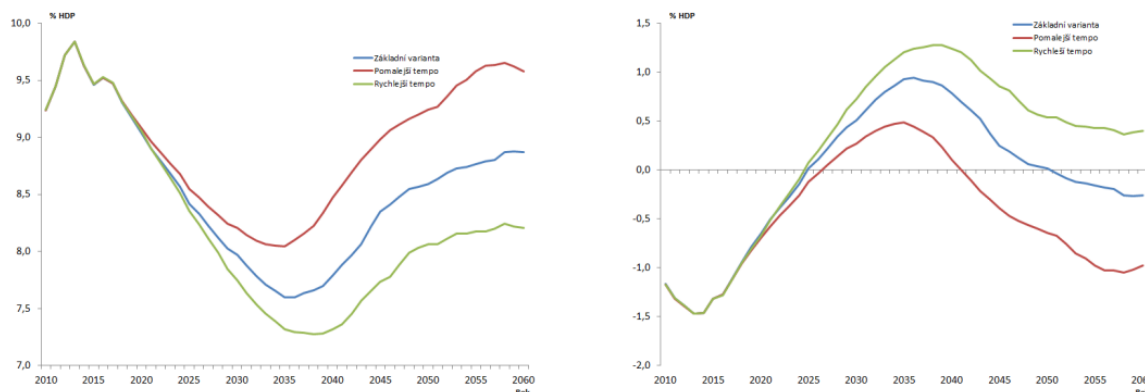
Důchodová komise provedla v roce 2014 citlivostní analýzu, která se zabývá dopady změny tempa zvyšování důchodového věku¹⁰⁸. V duchu principů citlivostní analýzy je srovnán dopad zvýšení a snížení tohoto tempa. Počítá se zde se základní variantou, která respektuje současnou právní úpravu, variantou s rychlejším tempem a variantou s pomalejším tempem zvyšování důchodového věku:

¹⁰⁸ Citlivostní analýza – důchodový věk. *Důchodová komise* [online].

	Rok dosažení důch. věku 65 let	Rok sjednocení důch. věku mužů a žen
Základní varianta	2030	2042 (důch. věk 66 let a 8 měsíců)
Rychlejší varianta	2027	2046 (důch. věk 68 let a 9 měsíců)
Pomalejší varianta	2039	2041 (důch. věk 65 let a 1 měsíc)

Tabulka 4 - Varianty zvyšování důchodového věku. Zdroj: Důchodová komise, Ministerstvo práce a sociálních věcí 2014

Analýza citlivosti na tempo zvyšování důchodového věku odráží pohled dlouhodobé finanční udržitelnosti na jedné straně a na straně druhé sociální aspekt přiměřenosti poskytovaných důchodů (tj. zajištění důstojného příjmu).¹⁰⁹

Obrázek 1 - Výdaje na důchody v % HDP a Saldo důchodového systému v % HDP při všech 3 variantách. Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2014

Na obrázku výše je ilustrováno, jaký by výše uvedené varianty měly na veličiny výdajů na důchody z I. pilíře (v % z hrubého domácího produktu) a salda důchodového systému (rovněž v % z hrubého domácího produktu). Modrá křivka znázorňuje základní variantu, červená křivka rychlejší variantu a zelená křivka představuje pomalejší variantu. V horizontu projekce, tj. do roku 2060, by rozdíl variant činil zhruba 0,7 % HDP, při variantě rychlejšího tempa by výdaje na důchody klesly o 0,7 % oproti základní variantě,

¹⁰⁹ Citlivostní analýza – důchodový věk. *Důchodová komise* [online].

při variantě pomalejšího tempa zvyšování důchodového věku by oproti základní variantě výdaje naopak o 0,7 % vzrostly. Ve stejném rozsahu se mění i saldo systému.

Zrychlení tempa zvyšování věku pro odchod do starobního důchodu po britském vzoru by ve výše popsaném kontextu jistě pomohlo snížit výdaje na dávky důchodového pojištění a tento krok lze tudíž do budoucna doporučit. Je ovšem pravděpodobné, že v kontextu sociální politiky redistributivního typu a také v souladu s výsledky z dotazníkového šetření, by se podobné rozhodnutí stalo velice politicky nepopulárním a důchodový systém ČR zatím nedospěl do krize takové závažnosti, kdy by vládnoucí strany byly ochotny vystavit se riziku takového rozhodnutí, není však vyloučeno, že se tomu brzy tak stane. V tom případě by bylo zvýšení důchodového věku např. podle varianty „rychlejšího tempa“, kterou zpracovala Potůčkova komise, vhodné, ovšem **s nutností nastavit „strop“** pro důchodový věk, např. na hranici 68 nebo 69 let. V současné době závěry Potůčkovy komise nevzbuzují dojem, že by se na současně nastaveném systému zvyšování důchodového věku (tj. dle přílohy č. 1) mělo cokoliv měnit, má se uplatňovat tzv. idea důchodu pro poslední čtvrtinu života.

Změny v oblasti třetího pilíře

Penzijní připojištění je v tuto chvíli jakousi nadějí pro český důchodový systém, aby bylo možné diverzifikovat zdroje příjmů občanů v důchodovém věku, jedním ze základních úkolů je přimět účastníky systému třetího pilíře, aby skutečně tento pilíř používali jako formu zajištění na stáří, nikoliv jako investiční instrument se státní podporou, jak je v současné době často využíván a vnímán.

Vláda již podnikla následující kroky k zatraktivnění III. pilíře:

- možnost volby investiční strategie s možností dosažení vyššího výnosu, ale také s vyšším rizikem,
- zvýšení částky s možností odečtení z daňového základu z 12 tisíc Kč ročně na 24 tisíc Kč ročně, což motivuje účastníky k vyšším úložkám,
- otevření systému pro účastníky mladší 18 let s možností výběru jedné třetiny prostředků po dosažení věku 18 let.

Další navrhované kroky na základě zjištění této práce:

- uzákonění **možnosti odečtení zaplacených příspěvků** na doplňkové penzijní spoření nezletilých **děti z daňového základu rodiče**,
- **snížení hranice pro nárok na státní příspěvek** ze stávajících 300 Kč alespoň na 200 Kč, jelikož hranice 300 Kč není ve finančních možnostech mnoha účastníků III. pilíře,
- **znevýhodnění těch, kteří si vyberou naspořenou částku jednorázově**, ponechat plnou výši státních příspěvků např. až při minimální době vyplácení příspěvků v délce 10 let,
- zdůraznit, že při jednorázovém výběru přichází účastník III. pilíře o 15 % úroků jakožto srážkovou daň z úroků, motivovat tak účastníky ke zvolení možnosti postupného vyplácení naspořených prostředků.

9. Závěr

Důchodový systém v České republice se nyní nachází v situaci, kdy je nutné především postupně obnovit důvěru občanů ve vládní kroky, která byla narušena uzákoněním a zase následným zrušením II. pilíře, a podporovat občany k převzetí vlastní zodpovědnosti za své finanční zajištění ve stáří, zároveň jim však poskytnout jistotu určitého minimálního zajištění v podobně důchodových **dávek z prvního pilíře jako ochranu proti chudobě** za to, že během ekonomicky aktivního života odváděli příspěvky na důchodové pojištění.

Jako zjištěné vady důchodové reformy lze označit **nízkou důvěru občanů** ve vládní kroky, **nízkou snahu** státu stručně a **konkrétně informovat** o důchodové reformě a změnách z ní vyplývajících, dále nevhodné nastavení druhého pilíře, jehož **hlavní vadou byl nesoulad mezi dobrovolnou možností vstupu a nemožností opětovného výstupu**. Určité skutečnosti nebyly (snad záměrně) propagovány, jako například, že vstupem do druhého pilíře pochopitelně dojde ke **snížení důchodových dávek z I. pilíře** či to, že vstup se vyplatí spíše **účastníkům s nadprůměrnými příjmy**. Jako přednost důchodové reformy lze paradoxně vnímat včasné ukončení nefunkčního II. pilíře, jehož další fungování by znamenalo každoroční ztráty pro státní rozpočet, významným faktorem je také současná relativní shoda stran politického spektra na dalším pokračování důchodové reformy, které bude probíhat dle návrhů tzv. Potůčkovy komise, což je prvním krokem k postupnému obnovování důvěry občanů

Na základě zhodnocení současného právního stavu důchodového systému ČR a také mezinárodních srovnání, provedených v praktické části práce, byly **stanoveny návrhy pro budoucí legislativní úpravy českého důchodového systému**. Měly by **se rozvíjet pobídky zvýhodňující rodiny s dětmi**, a to například snížením příspěvků na důchodové pojištění za každé vychovávané nezletilé dítě či možností odečíst si příspěvky na doplňkové penzijní připojištění dítěte z daňového základu rodiče.

Dalším návrhem je zvýšení **progresivity růstu důchodového věku** a vymezení jeho horní hranice, která v současné době chybí, z dotazníkového šetření, provedeného na vzorku populace, však vyplynulo, že tento krok by rozhodně nebyl politicky populární, proto zde

existuje předpoklad, že vlády se mu budou snažit vyhýbat, v případě nutnosti řešení akutního deficitu důchodového účtu by se však jednalo o **efektivní řešení**.

Ostatní návrhy se týkají třetího pilíře doplňkového penzijního spoření (dříve penzijního připojištění), měl by být podniknut soubor kroků se snahou o co největší **rozšíření třetího pilíře** a hlavně jeho **využívání na krytí finančních potřeb v důchodovém věku**, nikoliv pouze jako investičního instrumentu, jak je nyní často vnímán. Občané ČR by měli být motivováni k výběru prostředků ve formě dávek, jednorázový výběr po určité době by mohl být postížen odebráním části státního příspěvku, měla by být také zdůrazněna skutečnost, že jednorázovým výběrem naspořené částky účastník III. pilíře přichází o 15procentní srážkovou daň z úroků. Většímu využívání doplňkového penzijního spoření by rozhodně přispělo opětovné snížení hranice příspěvku potřebného pro dosažení na státní příspěvek ze stávajících 300 Kč měsíčně na nižší částku, např. 200 Kč měsíčně.

10. Seznam použitých zdrojů

- DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7
- HOLMAN, Robert. Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění. V Praze: Oeconomica, 2005, 205 s. ISBN 80-245-0994-6.
- KREBS, Vojtěch. Sociální politika. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.
- LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 100 s. ISBN 978-802-4626-123.
- POJER, Jan. Komparace penzijního a důchodového systému ČR a Velké Británie. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2014. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Jiří Vopátek Ph. D., str. 25.
- Poradce 12/2012, roč. 2012, č. 12, Český Těšín: Poradce s.r.o., 12 x ročně. ISSN 1211-2437
- RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-821-5.

Elektronické zdroje

- 2010 to 2015 government policy: State Pension simplification. London:DWP [online]. 2015. Dostupné z : <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-state-pension-simplification/2010-to-2015-government-policy-state-pension-simplification>
- II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2. 7. 2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir- Duchodove-sporeni>
- Citlivostní analýza – důchodový věk. *Důchodová komise* [online]. 2014 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/08/MPSV-Popis-citlivosti-na-tempo-zvy%C5%A1ov%C3%A1n%C3%AD-d%C5%AFchodov%C3%A9ho-v%C4%Bku-31.-%C4%8Dervence-2014.pdf>
- Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad* [online]. 28.07.2015 [cit. 2015-09-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech>
- ČESKO. Čl. 30 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního

- pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 1993, částka 1. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#c130-1>> [cit. 1999-01-01]. ISSN 1211-1244.
- ČESKO. Nález č. 135/2010 Sb., Ústavního soudu ze dne 23. března 2010 ve věci návrhu na zrušení § 15 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 2010, částka 49. Dostupné na: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-135>> [cit. 2010-05-13]. ISSN 1211-1244
- ČESKO. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2015 [cit. 30. 09. 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>
- ČESKO. Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2015 [cit. 15. 10. 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-426>
- ČESKO. Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2015 [cit. 30. 10. 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-427>
- ČESKO. § 10 odst. 2 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb.. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2015 [cit. 30. 10. 2015]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-96#p10-2>
- Fico láká pryč z druhého pilíře, většině se nevyplatí. *Česká televize* [online]. Bratislava, 20. 3. 2015 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1513656-fico-laka-pryc-z-druheho-pilire-vetsine-se-nevyplati>
- Kalkulačka k důchodové reformě. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2013 [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://duchodovakalkulacka.mpsv.cz/www/>
- Manuál k důchodové reformě, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo financí [online]. 2013. [cit. 2015-10-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>, str. 10.
- OECD (2014), OECD Pensions Outlook 2014, OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264222687-en>
- Personal Income and Wealth. *Office for National Statistics* [online]. 2015 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://www.ons.gov.uk/ons/taxonomy/index.html?nscl=Personal+Income+and+Wealth#tab-data-tables>

- Pořad: Interview ČT24, ČT 24, 6. 11. 2015, 18:25. Téma: Volené orgány - Primátorka - Adriana Krnáčová
- Poslání komise. *Odborná komise pro důchodovou reformu* [online]. 2014 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.duchodova-komise.cz/?page_id=47
- RNDr. Petr Nečas. *Vláda České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/petr-necas/rndr--petr-necas-74257/>
- ŠPIDLA, Vladimír. Chyby důchodové reformy. *Česká strana sociálně demokratická* [online]. 15.07.2013 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/chyby-duchodove-reformy/>
- The single-tier pension: a simple foundation for saving. London: DWP, 2013.- ISBN: 978-0-10-185282-1. [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.dwp.gov.uk/policy/pensions-reform/state-pension/>
- USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 12. listopadu 2014 č. 917 k návrhu způsobu ukončení systému důchodového spoření (tzv. II. penzijního pilíře). *Úřad vlády České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-10-25]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9R9BCB1V>
- USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 18. května 2015 č. 360 k návrhu zákona o ukončení důchodového spoření a k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ukončení důchodového spoření. *Úřad vlády České republiky* [online]. 2014 [cit. 2015-10-25]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9WRFQJYA>
- Vládní návrh zákona o ukončení důchodového spoření: Sněmovní tisk 493/0, část č. 1/2 VI.n.z. o ukončení důchodového spoření. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=493&CT1=0>
- Závěrečná zpráva PES. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. červen 2010 [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf
- Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. Oddělení knihovnicko-informačních služeb* [online]. 2014 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf

Přílohy

Příloha č. 1 - Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žěn s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3a4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Dotazníkový průzkum k DP

Aktuální právní úprava starobního důchodu v ČR a možnosti navrhovaných reforem

V roce 2011 byla Nečasovou vládou schválena důchodová reforma, která zavedla takzvaný II. pilíř, tedy možnost „ukousnout si ze státního“ a spořit si část peněz ušetřenou na pojistném na důchodové pojištění na vlastním fondovém důchodovém účtu. Reforma skončila neúspěchem, nyní se budou vynakládat desítky milionů korun na zrušení těchto změn. Ve své diplomové práci se snažím zjistit příčiny a odhadnout, jak by se to příště dalo udělat lépe. Prosím, pomozte mi, týká se to nás všech.

Vypište odpověď, v případě otázky s možnostmi zaškrtněte ~~X~~ nebo **zakroužkujte**

Otázky:

1) Váš věk:

- 2) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání: základní
 výuční obor
 středoškolské
 vysokoškolské

3) Představte si situaci, až Vám bude 75 let, z jakých zdrojů budou pocházet Vaše příjmy?

Státní důchod	Pomoc od rodiny (dětí)	Naspořené prostředky	Mzda	Jiné	Celkem
%	%	%	%	%	100 %

Příklad:

Státní důchod	Pomoc od rodiny (dětí)	Naspořené prostředky	Mzda	Jiné	Celkem
70 %	10 %	15 %	0 %	5 %	100 %

4) Důvěřujete vládě a jejím reformním krokům v oblasti sociálního zabezpečení?
Vyberte výrok, který nejlépe odpovídá Vašemu názoru.

Ano, důvěřuji každé české vládě, která byla řádně demokraticky zvolena

Ne, již nedůvěřuji žádné české vládě

Důvěřoval/a jsem vládě Petra Nečase, ale Sobotkově vládě nedůvěřuji

Nedůvěřoval/a jsem vládě Petra Nečase, ale Sobotkově vládě důvěřuji

5) Jak hodnotíte svoji informovanost o důchodové reformě v ČR, probíhající od roku 2011?

Zaškrtněte na škále od 1 do 10, kde 1 znamená „nic jsem o tom neslyšel“ a 10 znamená „vím o tom vše“.

6) Pokud jste do II. pilíře důchodového spoření **VSTOUPILI, proč jste tak učinili?**
Lze zaškrtnout 1 nebo více možností, pokud jste nevstoupili, neodpovídejte.

Zjistil/a jsem si informace a po úvaze jsem se rozhodl

Poradil mi to známý/někdo, komu věřím

Poradil mi to odborník/investiční poradce

Je mi více než 35 let a obával/a jsem se nemožnosti vstoupit v budoucnu

Jiný důvod, vypište.....

7) Pokud jste do II. pilíře **NEVSTOUPILI**, existuje něco, co by Vás přimělo do něj **vstoupit**?

Lze zaškrtnout 1 nebo více možností, pokud jste vstoupili, neodpovídejte.

- Nic
- Kdyby nebyl vstup omezen věkem 35 let
- Kdybych měl/a vyšší příjem, pro ty s průměrným a nižším příjmem to bylo nevýhodné
- Kdyby byla možnost z pilíře znovu vystoupit
- Kdyby do něho vstoupilo více lidí v mém okolí
- Kdyby mi ho doporučil odborník, kterému věřím (investiční poradce)
- Chtěl/a jsem vstoupit v budoucnosti

8) Využívali byste **penzijní připojištění**, i kdyby **nebylo možné si naspořené peníze vybrat** jednorázově, ale pouze formou důchodových dávek?

- Ano, i tak bych ho využíval/a
- Ne, v takovém případě bych si penzijní připojištění zrušil/a
- Nemám penzijní připojištění

9) Je pro Vás přijatelnější **jít do důchodu později** nebo **mít nižší státní důchod** (podíl důchodu k průměrné mzdě)? Vyberte přijatelnější variantu.

- vyšší důchodový věk
- nižší důchod

VELICE VÁM DĚKUJI ZA VÁŠ ČAS A ODPOVĚDI, PŘEJI HEZKÝ DEN!